

Odgovornost za štetu prouzročenu umjetnom inteligencijom

Sučević, Irena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:825186>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Katedra za građansko pravo

Irena Sučević

ODGOVORNOST ZA ŠTETU PROUZROČENU UMJETNOM INTELIGENCIJOM

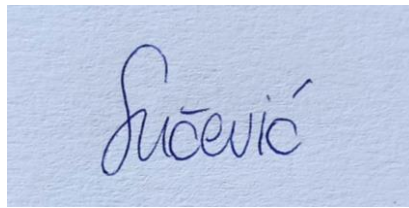
Diplomski rad

Mentorica: doc.dr.sc. Ivana Kanceljak

Zagreb, ožujak 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Irena Sučević pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

A rectangular image showing a handwritten signature in blue ink on a light blue textured background. The signature is written in a cursive style and reads 'Sučević'.

Irena Sučević

SADRŽAJ

I. UVOD	1
II. UMJETNA INTELIGENCIJA	2
1.1. Razvitak koncepta „umjetne inteligencije“ – povijest i definicija.....	2
1.2. Kako UI sustavi rade?.....	3
1.3. Primjeri UI u svakodnevnom životu.....	4
1.4. Podjela umjetne inteligencije.....	4
III. PRAVNI OKVIR EUROPSKOG UREĐENJA UMJETNE INTELIGENCIJE	6
1.1. Akt o umjetnoj inteligenciji	6
1.1.1. Cilj.....	6
1.1.2. Područje primjene	7
1.1.3. UI prema Aktu o umjetnoj inteligenciji	8
1.2. Uredba o općoj sigurnosti proizvoda	10
1.2.1. Cilj.....	10
1.2.2. Područje primjene	10
1.2.3. Uređenje UI u Uredbi o općoj sigurnosti proizvoda	11
1.3. Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode	12
1.3.1. Cilj.....	12
1.3.2. Područje primjene	13
1.3.2. Pojmovno određenje UI prema Prijedlogu direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.....	14
1.4. Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju.....	16
1.4.1. Cilj.....	16
1.4.2. Područje primjene	17
1.4.3. Pojmovno uređenje UI prema Direktivi o odgovornosti za umjetnu inteligenciju	
17	
IV. UREĐENJE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU SUSTAVA UI	18

1.1. Općenito o odgovornosti za štetu koju prouzroči UI.....	18
1.2. Odgovornost za štetu prema Prijedlogu Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode	19
1.2.1. Primjer suvremenog automobila	21
1.2.2. Neispravni proizvod	21
1.2.2.1. Neispravnost proizvoda temeljenih na UI	23
1.2.3. Štetnik.....	23
1.2.4. Šteta.....	24
1.2.5. Pravo na naknadu štete	25
1.2.6. Pretpostavke odgovornosti i oslobođenje od odgovornosti.....	25
1.2.6.1. Objektivna odgovornost.....	25
1.2.6.2. Otkrivanje dokaza i teret dokazivanja	26
1.2.6.3. Oborive presumpcije.....	27
1.2.6.4. Oslobođenje od odgovornosti	28
1.2.6.5. Isključenje ili ograničenje odgovornosti.....	29
1.2.6.6. Rokovi ostvarivanja prava na popravljanje štete	29
1.3. Odgovornost za štetu prema Prijedlogu Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju	29
1.3.1. Otkrivanje dokaza i pristup informacijama	30
1.3.1.1. Temeljne razlike uređenja otkrivanja dokaza i pristupa informacijama između dviju direktiva.....	31
1.3.2. Oboriva presumpcija o postojanju uzročno-posljedične veze u slučaju krivnje	32
1.3.2.1. Subjektivna odgovornost	32
1.3.2.2.1. Krivnja	32
1.3.2.2. Primjer pljačke banke	33
1.3.2.3. Oboriva presumpcija.....	34
1.3.2.4. Obvezni elementi	34
1.3.2.5. Elementi individualnih slučajeva.....	35

1.3.2.6. Iznimka od pretpostavke o postojanju uzročno-posljedične veze	36
V. ZAKLJUČAK.....	37
LITERATURA	41

SAŽETAK

U 21. stoljeću tehnološke inovacije ubrzano transformiraju društvo na globalnoj razini. Tehnologije mijenjaju način rada, komunikacije i zabave, a umjetna inteligencija (UI) ima sve veći utjecaj na svijet. UI ima potencijal transformirati mnoge aspekte našeg života stoga, važno je da se koristi na siguran i odgovoran način. Pravne regulative su ključne u osiguravanju odgovornog korištenja UI te u pružanju djelotvorne zaštite u slučaju da štetu počinu UI. Nedavno je Europska unija započela izradu regulatornih okvira kako bi se osigurali standardi i norme za UI na razini Europske unije. Prijedlog Akta o umjetnoj inteligenciji, propisujući standarde koje sve države članice Europske unije moraju slijediti, predstavlja zajedno s Prijedlogom Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode i Prijedlogom Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju, konačni dio slagalice prvog zakonodavnog okvira o odgovornosti za UI. Tri akta, zajedno s Uredbom o općoj sigurnosti proizvoda, trebala bi pružiti adekvatnu zaštitu oštećenima u slučaju da štetu prouzroči UI. Cilj rada je istražiti kako četiri ključna izvora uređuju odgovornost za štetu na razini Europske unije u slučaju štete koju prouzroči UI te na koji način se četiri izvora mogu implementirati u hrvatsko zakonodavstvo.

Ključne riječi: umjetna inteligencija (UI), odgovornost, šteta, Prijedlog Akta o umjetnoj inteligenciji, Uredba o općoj sigurnosti proizvoda, Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode, Prijedlog Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju, Zakon o obveznim odnosima

SUMMARY

The rapid development of technological innovations is transforming society at a global level in the 21st century. These technologies are changing the way we work, communicate, and entertain ourselves, and artificial intelligence (AI) is having an increasingly significant impact on the world. AI has the potential to transform many aspects of our lives, so it is important that it is used in a safe and responsible way. Legal regulations are essential for ensuring the responsible use of AI and for providing effective protection in case of damage caused by AI. The European Union has recently begun developing regulatory frameworks to ensure standards and norms for AI at the EU level. The Proposal of the Artificial Intelligence Act, which sets out standards that all EU member states must follow, together with the Proposal for a Directive on liability for defective products and the Proposal for an Artificial Intelligence Liability Directive completes the puzzle of the first legislative framework on liability for AI. These three acts, together with the General Product Safety Regulation, should provide adequate protection for victims in the event of damage caused by AI. The purpose of this thesis is to investigate how four key legal sources regulate liability at the EU level in the case of damage caused by AI and how these four sources can be implemented into Croatian law.

Key words: artificial intelligence (AI), liability, damage, Proposal of the Artificial Intelligence Act, General Product Safety Regulation, Proposal for a Directive on liability for defective products, Proposal for an Artificial Intelligence Liability Directive, Civil Obligations Act

I. UVOD

O tome što je umjetna inteligencija (dalje u tekstu: UI) već se godinama raspravlja. Nastojeći se postići konsenzualno rješenje putem definicije koja bi bila dovoljno precizna i sveobuhvatna, a opet fluidna i prilagodljiva brzim promjenama u tehnološkom okruženju.

Svjedoci smo transformacijskih promjena kroz posljednja nekoliko stoljeća, što u svijetu kemije, što u svijetu fizike, a danas već i u svijetu biologije koja svojom revolucionarnom transformacijom prelazi od tradicionalnog biološkog koncepta u sve složeniju disciplinu koja s vremenom postaje kompleksna informatika. Već danas znamo da naš genom ima samo tri gigabajta te da je to dovoljno da stane na jedan stick koji se može prenijeti na stroj.

Zasigurno, bit će vrlo zanimljivo pratiti promjene koje predstoje u svijetu tehnologije i digitalnom okruženju, a samim time i pravnu regulaciju koja se tek treba oblikovati i utvrditi. Iako se postavilo nekoliko temeljnih kamena kroz nove ili revidirane pravne izvore, pravna se rješenja tek naziru i trebaju se izgraditi iz temelja.

Što nam donose neizbježne promjene 21. stoljeća, tek ćemo vidjeti. No, pitanja koje si zasigurno moramo postaviti jesu: koja je uloga čovječanstva u promjenama koje neminovno stižu te hoćemo li se i kako moći prilagoditi?

Diplomski rad za cilj ima istražiti postojanje pravnih propisa, odnosno odredaba na razini EU čija je svrha pružiti zaštitu u slučaju da štetu prouzroči UI. S obzirom da se radi o doista širokom pitanju, istraživanje je svedeno na četiri ključna izvora EU: Uredba Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji (Akt o umjetnoj inteligenciji) i izmjeni određenih zakonodavnih akata unije¹ (dalje u tekstu: Akt o umjetnoj inteligenciji), Uredba (EU) 2023/988 Europskog parlamenta i Vijeća od 10. svibnja 2023. o općoj sigurnosti proizvoda, izmjeni Uredbe (EU) br. 1025/2012 Europskog parlamenta i Vijeća Direktive (EU) 2020/1828 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2001/95/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Vijeća 87/357/EEZ² (dalje u tekstu: Uredba o općoj sigurnosti proizvoda), Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i

¹ Prijedlog Akta o umjetnoj inteligenciji final, od 21. travnja 2021.

² Uredba o općoj sigurnosti proizvoda, Službeni list Europske Unije L 135/1 od 10. svibnja 2023.

Vijeća o odgovornosti za neispravne proizvode³ (dalje u tekst: Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode) te Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o prilagodbi pravila o izvanugovornoj građanskopravnoj odgovornosti s obzirom na umjetnu inteligenciju, (Direktiva o odgovornosti za umjetnu inteligenciju)⁴, dalje u tekstu: Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju. S namjerom da se istraže ciljevi, područje primjene, uređenje pojma UI i pojmova usko vezanih uz UI, prvi dio rada posvećen je prikazu izvora kroz navedene elemente te se potom, u drugom dijelu rada, ponovno kroz ključne izvore analizira i istražuju nova rješenja odgovornosti za štetu u slučaju da štetu prouzroči UI. Konačno, u samoj završnici rada, bit će obrazloženo od kakvog je utjecaja implementacija pravnih rješenja četiriju izvora za zakonodavstvo Republike Hrvatske.

II. UMJETNA INTELIGENCIJA

1.1. Razvitak koncepta „umjetne inteligencije“ – povijest i definicija

UI odavno više nije predmet samo znanstvene fantastike. Svakodnevno se koristimo različitim oblicima UI, od GPS-a koji nam olakšava kretanje i omogućuje da stignemo na zadano odredište pa do pametnih proizvoda koji svakodnevno pohranjuju biološke parametre u svrhu poboljšanja zdravlja korisnika. „Ocem“ UI smatra se John McCarthy koje je u prošlom stoljeću radio kao profesor informatike na Sveučilištu Stanford te je 1955. godine, prvi puta formirao pojam „umjetna inteligencija“.⁵ Profesor McCarthy već je na samom početku razumio kompleksnost UI te pri tome i složenost njezine definicije no, u svom dugogodišnjem radu nije uspio definirati što UI jest. Vjerovao je da definiranje UI traži prethodno definiranje ljudske inteligencije.⁶

U okviru Europske Unije, Komisija je prvi put definirala UI unutar Komunikacije o umjetnoj inteligenciji za Europu, 2018. godine. Komunikacija komisije smatra da se izrazom UI

³ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode od 28.9.2022.

⁴ Prijedlog Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju final od 28.9.2022.

⁵ *Stanford Computer Science*, (dostupno na: <http://jmc.stanford.edu/index.html>).

⁶ *Ibid.*

označava „sustavi koji pokazuju inteligentno ponašanje tako što analiziraju svoje okruženje i izvode radnje – uz određeni stupanj autonomije – radi postizanja određenih ciljeva.“⁷

Međutim, već je nakon toga Stručna skupina na visokoj razini definiciju UI proširila na sljedeći način: „Sustavi umjetne inteligencije (UI) su softverski (te moguće i hardverski) sustavi koje je projektirao čovjek i koji, kad im se zada složeni cilj, djeluju u fizičkoj ili digitalnoj dimenziji opažanjem okoline prikupljanjem podataka, tumačenjem prikupljenih strukturiranih ili nestrukturiranih podataka, zaključivanjem na temelju znanja ili obrade informacija iz tih podataka i odlučivanjem o radnjama koje je najbolje učiniti da se postigne zadani cilj. UI sustavi mogu koristiti simbolička pravila ili naučiti numerički model i mogu prilagođavati ponašanje analizirajući kako su njihove prethodne radnje utjecale na okolinu.“⁸

1.2. Kako UI sustavi rade?

Iako se UI počela intenzivno izučavati, UI je i dalje ostala nejasni koncept. Izučavaju ju neuroznanstvenici, znanstvenici UI, psiholozi, biolozi odnosno, UI pristupa se multidisciplinarno, no za opis UI uglavnom se, do sada, koristi pojam racionalnosti. Racionalnost se opisuje kao „sposobnost poduzeti najbolju radnju kako bi se mogao ostvariti određeni cilj, s obzirom na određene kriterije koje treba optimizirati i s obzirom na raspoložive resurse“.⁹ Međutim, na koji način UI postiže racionalnost? UI opaža okolinu u čiji je sustav ugrađena preko senzora, te prikuplja i interpretira podatke, na način da odabire najbolju radnju, a zatim djeluje u skladu s time, kroz pokretače, modificirajući okolinu. UI može koristiti ili sustav simbola ili može naučiti numerička pravila te isto tako može prilagoditi svoje ponašanje, analizirajući kako na okolinu utječu njezini prethodni postupci.

Senzori mogu biti poput kamera, mikrofona, tipkovnica ili recimo senzori koji mjere fizičke komponente poput temperature i tlaka. Na takav način, UI, opaža podatke iz okoline kako bi mogla postići cilj za koji je dizajnirana. Najčešće se radi razlika između strukturiranih i nestrukturiranih podataka. Strukturirani su podaci oni koji se organiziraju prema unaprijed definiranim modelima dok su nestrukturirani podaci koji nemaju poznatu organizaciju. Nakon toga, UI rezonira, obrađuje informacije i donosi odluke. Koristi informacije koje je prikupila

⁷ The European Commission`s High-Level Expert Group on Artificial Intelligence., *A definition of AI: Main capabilities and scientific disciplines*, European Commission, Brussels, 2018., str. 1.

⁸ *Ibid.*, str. 9.

⁹ *Ibid.*, str. 3.

putem senzora te potom predlaže radnje koje treba poduzeti s obzirom na zadani cilj. Što znači da podatke koje je prikupila mora transformirati u informaciju kako bi modul za rezoniranje i obradu mogao razumjeti. Tek nakon toga slijedi odluka koja može biti autonomna ili odluka kao sugestija pojedincu koju radnju poduzeti. Zadnji korak je izvršenje odluke.¹⁰

1.3. Primjeri UI u svakodnevnom životu

Jedan izvrstan primjer upotrebe UI u svakodnevnom životu je primjer autonomnih automobila. Autonomni automobili rade na način da umjesto vozača, automobilom upravlja UI. Ono što tehnologija dopušta je prikupljanje podataka iz kompjuterskog sustava, što drugim riječima znači da algoritmi koriste podatke iz automobila i senzora koji prate okolinu automobila kako bi zaključili kojom se brzinom mora kretati da bi stigao na odredište. Shodno tome, algoritam se prilagođava situacijama i okolnostima te pri tome bira najsigurniji put za vožnju.¹¹

Nadalje, UI možemo naći kod internetske kupovine i oglašavanja gdje nam UI pruža personalizirane preporuke na temelju prethodne kupnje i pretrage. Također, često koristimo i strojno prevođenje gdje softver uz pomoću UI osigurava i poboljšava prijevode. Zatim, u zdravstvu se UI koristi kod analize velikih količina podataka i pronalaženja obrasca koji bi potencijalno doveli do otkrića u medicini kako bi se poboljšala dijagnostika.¹²

1.4. Podjela umjetne inteligencije

¹⁰ *Ibid.*, str. 4.

¹¹ Von Ungern-Sternberg, A., *Autonomous Driving: Regulatory Challenges Raised by Artificial Decision-Making and Tragic Choices*, Research Handbook on the Law of Artificial Intelligence, University of Trier, Edward Elgar, 2018., str. 255.

¹² *Što je umjetna inteligencija i kako se upotrebljava?*, (dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2020/9/story/20200827STO85804/20200827STO85804_hr.pdf).

S obzirom na razinu inteligencije, UI može se podijeliti na tri vrste. Prva vrsta naziva se umjetna uska inteligencija (ANI), druga je umjetna opća inteligencija (AGI) te treću vrstu UI predstavlja umjetna super inteligencija (ASI).¹³

Umjetna uska inteligencija (ANI) poznata je i kao „slaba“ UI koja je do sada jedina uspješno realizirana. Ona je usmjerena na cilj, dizajnirana za obavljanje pojedinačnih zadataka – pr. prepoznavanje lica, prepoznavanje govora/glasovni asistent - te je vrlo inteligentna u izvršavanju specifičnog zadatka za koji je programirana. ANI inteligencija radi na uskom skupu ograničenja te ne oponaša niti ne replicira ljudsku inteligenciju. Konkretno je nalazimo kao virtualne asistente u Apple uređajima kao Siri te u Amazon uređajima kao Alexa.¹⁴

Umjetna opća inteligencija (AGI) poznata je još i kao „jaka“ UI. AGI oponaša ljudsku inteligenciju i/ili ponašanja sa sposobnošću učenja i primjene svoje inteligencije za rješavanje problema. Za razliku od ANI, ona može razumjeti, razmišljati na način koji se ne razlikuje od ljudske situacije. Možemo si zamisliti robote koji razumiju i razmišljaju kao ljudi. No, iako nam je takva vrsta inteligencije često prikazana u filmovima, znanstvenici i istraživači još uvijek nisu postigli „jaku“ umjetnu inteligenciju. Za to im je potrebno razumijevanje kako stroj učiniti svjesnim te kako ih programirati s kognitivnim sposobnostima.¹⁵

Umjetna super inteligencija (ASI) još je uvijek hipotetska inteligencija koja ne samo što oponaša i razumije ljudsku inteligenciju i ponašanje već to je stupanj u kojem stroj počinje biti svjestan sebe i nadilazi kapacitete ljudske inteligencije i sposobnosti. S jedne strane radi se o izrazito uzbudljivom konceptu no, pitanje koje se postavlja je što kada ta inteligencija postane samoodrživa. Kako će to utjecati na čovječanstvo i naš opstanak?¹⁶

Sve u svemu, UI je već sada prisutna svugdje oko nas, a da ponekada nismo toga niti toliko svjesni. Lista primjera je dugačka no, u suštini, sumirajući ranije izloženo, valjalo bi zaključiti da je potrebno još puno rada na razvoju definicije i pravilnom i pravodobnom pristupu izazovima koje UI predstavlja. Ponajprije UI trebamo razumjeti kako bi mogli što učinkovitije rješavati izazove koje nam pruža. Taj zadatak nije nimalo jednostavan niti lak. Postoje različite doktrine pa samim time i različita mišljenja o onome što UI jest. Zato definicija UI

¹³ *What are 3 types of AI? A quid to narrow, general and super artificial intelligence*, (dostupno na: <https://codebots.com/artificial-intelligence/the-3-types-of-ai-is-the-third-even-possible>).

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

treba biti prilagodljiva i dovoljno fleksibilna pa i fluidna kako bi se mogla pravodobno prilagoditi inovacijama, a istodobno pružiti pravnu zaštitu sudionicima pravnog odnosa.

III.PRAVNI OKVIR EUROPSKOG UREĐENJA UMJETNE INTELIGENCIJE

1.1. Akt o umjetnoj inteligenciji

1.1.1. Cilj

Akt o umjetnoj inteligenciji, predstavlja prvi sveobuhvatni zakon o UI na svijetu.¹⁷ Cilj Akta je omogućiti funkcioniranje unutarnjeg tržišta na način da se uspostavi ujednačeni pravni okvir, a posebno kada se govori o razvoju, stavljanju na tržište i uporabi UI. Akt spominje nekoliko razloga koji su od prevladavajućeg općeg interesa za donošenje novih odredaba. Najvažniji razlog je osiguravanje slobodnog prekograničnog kretanja roba i usluga koje se temelje na UI. Takvim pristupom, postiže se da države članice budu spriječene ograničiti razvoj, stavljanja na tržište i uporabu UI, osim ako je to izričito odobreno Aktom.¹⁸

Drugim riječima, Aktom o umjetnoj inteligenciji želi se postići sveobuhvatno prihvaćanje i razvoj UI na području Unije, uz podjednaku želju da UI sustavi koji budu stavljeni na tržište Unije, jesu sigurni i u skladu s temeljnim pravima i vrijednostima Unije.¹⁹ Što znači da visokorizični sustavi UI moraju ispunjavati Aktom propisane zahtjeve u pogledu sigurnosti i temeljnih prava.²⁰

UI sustavi razvijaju se brzo te takvim razvojem mogu doprinijeti različitim gospodarskim i društvenim sektorima. Neke od prednosti uporabe su u zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju,

¹⁷ *Akt o umjetnoj inteligenciji*, (dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20230601STO93804/akt-eu-a-o-umjetnoj-inteligenciji-prva-regulacija-tog-podrucja>).

¹⁸ Recital 1 preambule Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

¹⁹ *Artificial Intelligence Act: Council calls for promoting safe AI that respects fundamental rights*, (dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/12/06/artificial-intelligence-act-council-calls-for-promoting-safe-ai-that-respects-fundamental-rights/>).

²⁰ Odjeljak 1.1. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

poljoprivredi, sigurnosti pravosuđa i ublažavanju klimatskih promjena.²¹ Međutim, osim prednosti, uporaba UI povlači za sobom određene rizike koji mogu uzrokovati štetu javnim interesima i pravima koje Unija štiti.²² Pojedine države članice Unije krenule su u izradu zakonodavnih okvira koji bi omogućili sigurnost UI, njezin razvoj i uporabu u skladu s temeljnim pravima no, takav bi individualni nacionalni pristup doveo do fragmentacije unutarnjeg tržišta te smanjenje pravne sigurnosti za operatere koji razvijaju ili upotrebljavaju UI. Stoga, rješenje je usklađeni pravni okvir o UI koji bi poticao na razvoj, uporabu i prihvaćanje UI, a istodobno bi takav pravni okvir pružao visoku razinu zaštite javnog interesa te temeljnih prava zajamčena pravom Unije. Alat prema uspješnom ostvarenju toga cilja je uspostavljanje pravila kojim se uređuje stavljanje na tržište i stavljanje u uporabu, na način da se ostvari cilj nesmetanog funkcioniranja unutarnjeg tržišta te primjena načela slobodnog kretanja robe i usluga unutar tržišta.²³

1.1.2. Područje primjene

Akt o umjetnoj inteligenciji primjenjuje se na dobavljače i korisnike, bez obzira na to imaju li poslovni nastan u Uniji ili trećoj zemlji, kada se izlazni rezultati tog sustava upotrebljavaju u Uniji.²⁴ Također, Akt o umjetnoj inteligenciji zahtjeva da dobavljači sustava iz trećih zemalja imenuju ovlaštenog predstavnika s poslovnim nastanom u Uniji, kako bi europska tijela nesmetano mogla obavljati nadzorne ovlasti prema sudionicima izvan EU.²⁵

U kontekstu Akta, dobavljač je „fizička ili pravna osoba, tijelo javne vlasti, agencija ili drugo tijelo koje razvija UI sustav ili ima UI sustav razvijen s ciljem njegova stavljanja na tržište ili stavljanja u uporabu pod vlastitim imenom ili žigom, uz plaćanje ili besplatno“.²⁶ Nasuprot dobavljaču je korisnik. Korisnik se definira kao svaka „fizička ili pravna osoba, tijelo javne

²¹ Recital 3 preambule Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

²² Recital 4 preambule Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

²³ Recital 5 preambule Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

²⁴ Članak 2. Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

²⁵ Materljan, I., *Zakonodavac Europske unije priprema pravni okvir o umjetnoj inteligenciji*, Ius info, 2023.

(dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/zakonodavac-europske-unije-priprema-pravni-okvir-o-umjetnoj-inteligenciji-56693>).

²⁶ Članak 3. stavak 2. Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

vlasti, agencija ili drugo tijelo koje koristi UI sustav u okviru svoje nadležnosti, osim ako se UI sustav koristi u osobnoj neprofesionalnoj djelatnosti.“²⁷

1.1.3. UI prema Aktu o umjetnoj inteligenciji

Prije nego se Akt o umjetnoj inteligenciji upusti u postizanje zadanog cilja, mora se pozabaviti definicijom UI sustava. Prema Aktu, UI sustav definira se kao softver koji je razvijen pomoću posebno definiranih tehnika, i koji može, za zadani skup ciljeva koje odredi čovjek, generirati izlazne rezultate, kao što je sadržaj, predviđanja, preporuke ili odluke, koji utječu na okruženja s kojima su u međudjelovanju.²⁸ Tom su definicijom dani jasni kriteriji prema kojima će se UI razlikovati od „jednostavnijih softverskih sustava.“²⁹

Akt o umjetnoj inteligenciji predviđa pristup koji se bazira na riziku. Tom logikom, sustavi UI grupirani su u nekoliko kategorija: a) zabranjene prakse gdje je rizik neprihvatljiv, b) stroga pravila u odnosu na visokorizične sustave UI te c) zahtjevi ograničenog doseg (uglavnom u području transparentnosti) za sustave nižeg rizika.³⁰

Kod zabranjenih praksi, posebno se ističe zabrana uporabe UI kod „društvenog vrednovanja“ gdje se ona proširuje i na privatne subjekte, a isto tako došlo je do promjena u pogledu odredaba kojima se zabranjuje da se UI sustavi upotrebljavaju na način da iskorištavaju slabosti određenih skupina osoba te se proširilo i na osobe koje su ranjive zbog svoje socijalne ili gospodarske situacije.³¹ Tako su zabranjene prakse kojima bi se putem subliminalnih tehnika iskorištavala slabost djece ili osoba s invaliditetom i izazvalo bitne promijene u njihovom ponašanju na način kojim bi se njima ili drugim osobama vjerojatno prouzročila psihološka ili tjelesna šteta.³²

Nadalje, visokorizični UI sustavi prema Aktu o umjetnoj inteligenciji, obuhvaćaju sustave UI koji „predstavljaju značajne rizike za zdravlje i sigurnost ili temeljna prava osoba.“³³ Njih

²⁷ Članak 3. stavak 4. Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

²⁸ Članak 3. stavak 1. Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

²⁹ Artificial Intelligence Act: Council calls for promoting safe AI that respects fundamental rights, *op.cit.* uz bilj. 19.

³⁰ Materljan, I., *op.cit.* (uz bilj.25).

³¹ Artificial Intelligence Act: Council calls for promoting safe AI that respects fundamental rights, *op.cit.* uz bilj. 19.

³² Odjeljak 5.2.2.

³³ *Ibid.*

dijelimo u dvije kategorije, a kvalificiramo ih prema namjeni, u skladu s postojećim zakonodavstvom u području sigurnosti proizvoda, prema funkciji i prema načinu uporabe.

Akt ih dijeli u dvije kategorije. Prvu kategoriju predstavljaju „UI sustav namijenjen za uporabu kao sigurnosni sastavni dio proizvoda ili je samo po sebi proizvod koji je obuhvaćen zakonodavstvom Unije o usklađivanju iz Priloga II.“,³⁴ te drugu kategoriju predstavlja „proizvod kojeg je UI sustav sigurnosni sastavni dio ili UI sustav koji je sam po sebi proizvod zahtijeva se ocjenjivanje sukladnosti koje proizvodi treća strana radi stavljanja na tržište ili stavljanja u uporabu tog proizvoda na temelju zakonodavstva Unije o usklađenju iz Priloga III.“³⁵ Također, cilj je uvesti bazu podataka EU za UI sustave koju bi vodila Komisija, kako bi se pojačao nadzor i javna transparentnost.³⁶ To konkretnije znači da će dobavljači morati provesti unutarnju kontrolu proizvoda radi procjene i ublažavanja rizika, te će se potom morati obaviti registracija UI sustava prije nego ga stave na tržište Unije.³⁷ Prilogom III. definirana su osam područja koja će morati biti registrirana u bazi podataka EU. To su primjerice: obrazovanje i strukovno osposobljavanje, biometrijska identifikacija i kategorizacija fizičkih osoba, provedba zakona, upravljanje migracijama, azilom i nadzorom granica te ostala područja.³⁸ Kako ne bi došlo do toga da se zlouporabi definiranje sustava kao visokorizičnih, predviđene su iznimke. Primjerice, takva iznimka je predviđena u slučaju da UI proizvodi izlazne rezultate koji su „isključivo sekundarni“. Rezultati neće dovesti do znatnog rizika te će Komisija morati provedbenim aktima odrediti slučajeve u kojima će izlazne rezultate UI smatrati „isključivo sekundarnima.“³⁹ Što znači da je Komisija ovlaštena mijenjati listu UI sustava koje se smatraju sustavima visokog rizika.

Posljednji, treći rizik nižeg sustava predstavlja transparentnost za određene UI sustave. Radi se o UI sustavima čiji rizik predstavlja manipulacija koju mogu prouzrokovati. Obveze u pogledu transparentnosti primjenjuju se na UI sustave koji su povezani sa: a. komunikacijom s ljudima, b. služe za otkrivanje emocija ili određivanja povezanosti s (socijalnim) kategorijama na temelju biometrijskih podataka ili c. stvaranju sadržaja ili manipuliranju s njim („deep fakes“). Cilj je da se obavijesti osobe u situacijama kada se nalaze u interakcijama sa UI sustavima ili se UI sustavi koriste za automatizirano prepoznavanje

³⁴ Članak 6. stavak 1. točka a. Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

³⁵ Članak 6. stavak 1. točka b. Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

³⁶ Odjeljak 5.1. Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Prilozi Prijedlogu Akta o umjetnoj inteligenciji.

³⁹ Materljan, I., *op.cit.* (uz bilj.25).

emocija ili karakteristika. Isto tako, traži se i obavijest kada se UI sustav upotrebljava kako bi stvorio ili manipulirao slikovnim sadržajem, audiosadržajem ili videosadržajem čiji je sadržaj znatno sličan s autentičnim sadržajem. U tom slučaju isto se treba predvidjeti obavijest da je sadržaj stvoren automatiziranim sredstvima, uz iznimke glede zakonitih svrha.⁴⁰

1.2. Uredba o općoj sigurnosti proizvoda

1.2.1. Cilj

Direktiva 2001/95/EZ o općoj sigurnosti proizvoda, donesena je od strane Europskog parlamenta i Vijeća u prosincu 2001.⁴¹ godine te ju je u svibnju 2023. godine zamijenila nova Uredba o općoj sigurnosti proizvoda.⁴² Svrha Uredbe je ažuriranje postojećih pravila prethodne Direktive, radi osiguranja sigurnosne mreže za sve proizvode te se njome, također želi postići i veća dosljednost u sustavima između usklađenih i neusklađenih proizvoda.⁴³ Na prvom mjestu uvijek bi trebala biti zaštita potrošača i njihove sigurnosti jer opasni proizvodi često mogu prouzrokovati negativne posljedice za potrošače i građane. U skladu s temeljnim pravima Povelje Unije, ova Uredba nastoji osigurati i zdravlje i sigurnost potrošača te funkcioniranje tržišta u pogledu proizvoda koji su namijenjeni potrošačima.⁴⁴

1.2.2. Područje primjene

Uredba o općoj sigurnosti proizvoda primjenjuje se na sve „proizvode, koji su stavljeni na - tržište ili stavljeni na raspolaganje na tržište ako ne postoje posebne odredbe s istim ciljem u pravilima zakonodavstva Unije kojima se uređuje sigurnost predmetnih proizvoda.“⁴⁵ Pri tome proizvod se definira kao „svaki predmet, međusobno povezan ili nepovezan s drugim predmetima, isporučen ili stavljen na raspolaganje, uz naknadu ili bez nje, u okviru trgovačke djelatnosti, među ostalim u kontekstu pružanja usluge, koji je namijenjen potrošačima ili koji potrošači mogu, u razumno predvidljivim uvjetima, upotrebljavati čak i ako im nije

⁴⁰ Odjeljak 5.2.2. Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji.

⁴¹ Direktiva (EU) 2001/95/EZ, Službeni list Europske unije, od 3. prosinca 2001.

⁴² Uredba o općoj sigurnosti proizvoda.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ Članak 2. Uredbe o općoj sigurnosti proizvoda.

namijenjen.“⁴⁶ U slučaju da „proizvodi podliježu posebnim sigurnosnim zahtjevima zakonodavstva Unije, ova se Uredba primjenjuje samo na aspekte i rizike ili kategorije rizika koji nisu predviđeni tim zahtjevima.“⁴⁷ Konkretnije je definirano čl. 2., st. 3.

1.2.3. Uređenje UI u Uredbi o općoj sigurnosti proizvoda

Problem Direktive 2001/95/EZ bio je u tome što se Direktiva primjenjivala isključivo na proizvod, vidljivo u čl. 3., koji kaže da je proizvođač obavezan stavljati na tržište samo sigurne proizvode.⁴⁸ Međutim, to je dovelo do toga da usluge koje imaju UI sustave su „izvan polja primjene (primjerice zdravstvene usluge)“,⁴⁹ uz neke iznimke. Doduše, nove tehnologije stvaraju rizike koje Direktiva nije poznavala kao što su, primjerice, „rizici koji su povezani s cyber prijetnjama i rizici zbog primjene umjetne inteligencije na kućanskim aparatima.“⁵⁰ Svaki proizvod koji se stavi na tržište može prouzročiti štetu, bez obzira koliko je siguran prilikom stavljanja na tržište i koliko udovoljava standardima.⁵¹ Stoga, nova Uredba zajedno sa Direktivom o odgovornosti za neispravne proizvode, prilagođava zakonodavne okvire vremenu u kojem se nalazimo. U Uredbi primjećujemo novu definiciju proizvoda te kvalifikaciju „opasnih proizvoda“. Tako je proizvod prema Uredbi „svaki predmet, međusobno povezan ili nepovezan s drugim predmetima, isporučen ili stavljen na raspolaganje, uz naknadu ili bez nje, u okviru trgovačke djelatnosti, među ostalim u kontekstu pružanja usluge, koji je namijenjen potrošačima ili koji potrošači mogu, u razumno predvidljivim uvjetima, upotrebljavati čak i ako im nije namijenjen.“⁵² Kako bi se jasnije razlučilo što je „opasan proizvod“ uvodi se, uz postojeću definiciju „ozbiljan rizik“, pojam „rizik“ koji se definira kao kombinacija vjerojatnosti pojave opasnosti koja može dovesti do štete, te stupnja ozbiljnosti štete.⁵³ U okviru Uredbe, valja reći da se pod opasnim proizvodom smatra proizvod koji predstavlja određenu razinu rizika koja nije prihvatljiva. Što se smatra

⁴⁶ Članak 3. stavak. 1. Uredbe o općoj sigurnosti proizvoda.

⁴⁷ Uredba o općoj sigurnosti proizvoda.

⁴⁸ Direktiva (EU) 2001/95/EZ.

⁴⁹ Pošćić, A., *Postoji li potreba pravnog uređenja umjetne inteligencije u Europskoj uniji – razlozi za i protiv*; Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 42, no. 2., 2021., str. 393.

⁵⁰ *Ibid.*, str. 393.

⁵¹ *Ibid.*, str. 393.

⁵² Članak 3. stavak. 1. Uredbe o općoj sigurnosti proizvoda.

⁵³ Mudrić M., *Pregled novije poredbene sudske i zakonodavne prakse, 8./2023. U fokusu: odgovornost za neispravan proizvod ili nesiguran povezani proizvod*, Ius info, 2023. (dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/pregled-novije-poredbene-sudske-i-zakonodavne-prakse-8-2023-u-fokusu-odgovornost-za-neispravan-ili-nesiguran-povezan-proizvod-54273>).

sigurnim proizvodom, ovisi o nizu faktora. Pa tako neki od faktora jesu međusoban utjecaj povezanih proizvoda, prezentacije proizvoda i dostupnost uputa u vezi sigurnosnog korištenja, zahtjev kibernetičke sigurnosti i slično. Također, proizvođači moraju provoditi i interne procjene rizika kojima se dokazuje i održava sigurnost proizvoda.⁵⁴

1.3. Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode

1.3.1. Cilj

Novi Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode za cilj ima osigurati, na razini EU, sustav za naknadu štete svim osobama koje su pretrpjele tjelesne ozljede ili materijalnu štetu zbog neispravnih proizvoda.⁵⁵ Tim Prijedlogom omogućuje se traženje naknade od dobavljača UI sustava ili proizvođača koji integrira takav sustav u drugi proizvod pod dvama uvjeta. Prvi uvjet je da UI sustav mora biti neispravan, a drugi je da uzrokuje tjelesnu ozljedu, materijalnu štetu ili gubitak podataka.⁵⁶

Prioritet Prijedloga je modernizirati EU na način da se EU pripremi za budućnost i predstojeće digitalno doba te za izgradnju gospodarstva koje će biti u interesu građana. Potrebno je smanjiti rizike koje digitalne tehnologije donose te povećati sigurnost proizvoda kako bi se potaklo na njihovu uporabu. Osobe koje su pretrpjele štetu uzrokovane proizvodima, ovim bi Prijedlogom trebale biti sigurne da će njihova šteta biti nadoknađena, a poduzećima se pruža pravnu sigurnost s obzirom na rizik od odgovornosti koji je dio njihova poslovanja.⁵⁷

Konkretnije, cilj Prijedloga je zajamčiti da pravila o odgovornosti uzimaju u obzir prirodu i rizike proizvoda, da se smanji teret dokazivanja u složenim slučajevima i ograničenja u podnošenju zahtjeva, a istodobno osiguravajući ravnotežu između potrošača, oštećenih osoba i proizvođača, osigurati pravnu sigurnost usklađivanjem Direktive o odgovornosti za proizvode s novim zakonodavnim okvirima te osigurati da uvijek postoji poduzeće sa

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ *Ibid.*

sjedištem u EU koje se može smatrati odgovornim za neispravne proizvode kupljene izravno od proizvođača izvan EU.⁵⁸

1.3.2. Područje primjene

"Direktiva se primjenjuje na proizvode stavljene na tržište ili uporabu“, a što to podrazumijeva da je proizvod stavljen na tržište ili uporabu, definirano je člankom 4. stavkom 9. i 10.⁵⁹ Tako „stavljanje na tržište znači prvo stavljanje proizvoda na raspolaganje na tržištu Unije“, dok „stavljanje u uporabu znači prva uporaba proizvoda u Uniji u okviru trgovačke djelatnosti, s plaćanjem ili bez plaćanja, u okolnostima u kojima proizvod nije bio stavljen na tržište prije prve uporabe.“⁶⁰ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravni proizvod širi definiciju proizvoda stoga, sada proširenje uključuje datoteke za digitalnu proizvodnju i softvere.⁶¹ Isto tako, Direktiva se treba primjenjivati na UI sustave i na softverska ažuriranja pa čak i ako su integrirana u druge proizvode kao i na digitalne usluge koje su integrirane u proizvod ili povezane s proizvodom na način da proizvod bez tog dijela ne može obavljati rad za koji je namijenjen. Primjer takvog proizvoda je navigacijski proizvod kod autonomnih automobila koji se kontinuirano osigurava podacima iz prometa. Nadalje, nova bi se Direktiva i dalje trebala primjenjivati po principu objektivne odgovornosti što znači da je dovoljno da je proizvod imao nedostatak koji je uzrokovao štetu što dalje znači da se ne traži krivnja štetnika. Na primjeru proizvoda sa UI sustavima, bitna je sposobnost proizvoda da nastavi učiti nakon što bude stavljen na tržište ili pušten u uporabu.⁶² Uz sve to, revidirana Direktiva treba se primjenjivati samo na slučajeve materijalnih gubitaka zbog smrti, tjelesne ozljede, materijalne štete i gubitka ili oštećenja podataka⁶³ no, i dalje se treba primjenjivati na stvari koje su namijenjene osobnoj uporabi s obzirom na to da štetu čine materijalni gubitci nastali zbog oštećenja ili uništenja bilo koje imovine, osim kada štetu prouzroči sam neispravni proizvod ili proizvod oštećenog neispravnim sastavnim dijelom tog proizvoda ili imovina koja se koristi isključivo u profesionalne svrhe, kao i gubitak ili oštećenje podataka koji se ne upotrebljavaju isključivo u profesionalne svrhe.⁶⁴

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Članak 4. stavak 1. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁶² Bass, D. K.; Weterings, C. T.; Overes J. S., *New European Product Liability and AI Liability Rules on the Way*, Spring 2023, USLAW Magazine, 2023., str. 22-23.

⁶³ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁶⁴ Članak 4. stavak 6. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

1.3.2. Pojmovno određenje UI prema Prijedlogu direktive o odgovornosti za neispravne proizvode

Prema Direktivi Vijeća 85/374/EEZ iz 1985. godine o približavanju zakona i drugih propisa država članica u vezi s odgovornošću za neispravne proizvode⁶⁵, člankom 1., propisana je odgovornost proizvođača za štetu prouzročenu neispravnošću proizvoda. Unatoč tome, definicija proizvođača nije usklađena s aktualnim potrebama. Direktivom je definiran proizvođač u čl. 3., koja pod pojmom proizvođač smatra proizvođača gotovog proizvoda, proizvođača sirovine ili proizvođača sastavnih dijelova, ili bilo koja osoba koja se obilježavanjem proizvoda svojim imenom, žigom ili drugim znakom raspoznavanja predstavlja kao proizvođač.⁶⁶ Problematika je u tome što bi se danas ova definicija trebala primjenjivati na inteligentne sustave u kojima je uz „proizvođača“ i „veliki broj drugih osoba uključenih u razvoj sustava“⁶⁷. Prema Direktivi, za štetu bi odgovarao proizvođač robota ili autonomnog sustava. S obzirom na to da su autonomni sustavi složeni i zahtijevaju poseban pristup, postavlja se pitanje što je s ostalim subjektima koji su uključeni u proces, od „programera, „operatera“, „distributera“ te u konačnici i „korisnika sustava“ u lancu odgovornosti.⁶⁸ Dodatno komplicira sliku i činjenica da određeni UI sustavi imaju sposobnost „učenja, prikupljanja podataka i prilagodbe na nove situacije“.⁶⁹ Što rezultira time da imamo potencijalno moguće situacije koje se ne mogu predvidjeti.⁷⁰ Tako se novim Prijedlogom Direktive smatra odgovornim, osim proizvođača hardvera, i pružatelji softvera i digitalnih usluga koji utječu na rad proizvoda. Primjer toga je navigacija u autonomnim vozilima. Također, smatrat će se odgovornim proizvođač za izmjene proizvoda koji su već stavljeni na tržište, i onda kada je do promjena došlo ažuriranjem softvera ili strojnog učenja.⁷¹

Prema čl. 2. Direktive proizvod se definira kao sve pokretne stvari, koji mogu biti ugrađene, kao samostalni dijelovi, u pokretninu ili nekretninu. „Isključene su nekretnine“⁷², a uključena je i električna struja.⁷³ Kao i što se i ovdje može primijetiti, nije samo potrebna redefinicija proizvođača već i samog proizvoda. Posljednjih se godina sve više smanjuje granica između

⁶⁵ Direktivi Vijeća 85/374/EEZ, Službeni list Europske unije, od 25. srpnja 1985.

⁶⁶ Direktivi Vijeća 85/374/EEZ.

⁶⁷ Pošćić, A., *op.cit.* (uz bilj.49).

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁷² Klarić, P., Vedriš, M., *Građansko pravo (XVI. Izdanje)*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 619.

⁷³ Direktivi Vijeća 85/374/EEZ.

proizvoda i usluga. Softver koji je dio gotovog proizvoda smatra se proizvodom u smislu Direktive i mora biti u skladu s pravilima sigurnosti no, onda se postavlja pitanje što je sa situacijom kada imamo samostalne softvere?“ Ako postoji pogreška na hardveru programer će odgovarati, ali ako se softver prodaje odvojeno, može izbjeći odgovornost za neispravni proizvod“.⁷⁴ Drugim riječima, prema sadašnjoj Direktivi, postoji pravna praznina kada se govori o aplikacijskim softverima.

Novi Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode donesen 2022. godine.,⁷⁵ napokon rješava raspravu o pravnoj prirodi softvera. Člankom 4. proširuje se definicija proizvoda pa tako uz to što je do sada proizvod značio sve pokretne ugrađene u drugu pokretninu ili nekretninu i pored električne energije, definicijom proizvoda obuhvaćene su i datoteke za digitalnu proizvodnju i softver.⁷⁶ Osim toga, jasno je dano do znanja što to datoteke za digitalnu proizvodnju znači, a to označava digitalnu verziju ili digitalni predložak za pokretninu. Proširenjem definicije „proizvoda“, Prijedlog Direktive potvrđuje da su sustavi UI i robe razvijene na temelju UI „proizvodi“. Slijedom toga, u slučaju da neispravna UI prouzroči štetu, osoba koja je oštećena može tražiti naknadu štete i ne mora dokazivati krivnju potrošača što dovodi do izjednačenja pravila kao i u slučaju da je šteta prouzročena bilo kojim proizvodom.⁷⁷

Još je važno istaknuti nekoliko definicija Prijedloga Direktive u kontekstu povezanih hardver i softver komponenti. Izraz „sastavni dio“ označava svaki predmet, materijalni ili nematerijalni, ili svaka povezana usluga, koje je proizvođač tog proizvoda ugradio u proizvod ili povezo s njime ili je to provedeno pod njegovom kontrolom.⁷⁸ Međutim, što je to kontrola, nije Prijedlogom definirano. Prijedlogom je definirano što to označava „kontrolu proizvođača“.⁷⁹ Također, čl. 4. Prijedloga Direktive, definirane su i „povezane usluge“ koje označavaju uslugu koja je ugrađena u proizvod ili je povezana s njim tako da bi njezinim odsustvom onemogućila izvršenje jedne ili više njegovih funkcija.⁸⁰ „Bitno je za istaknuti

⁷⁴ Pošćić, A., *op.cit.* (uz bilj.49), str. 394.

⁷⁵ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ Članak 4. stavak 1. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁷⁸ Članak 4. stavak 3. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁷⁹ Članak 4. stavak 5. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁸⁰ Članak 4. stavak 4. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

kako Prijedlog Direktive pojmovno slijedi kontekst pravnog normiranja usluga i dobra sukladno Direktivi (EU) 2019/771 o određenim aspektima ugovora o kupoprodaji robe“.⁸¹

1.4. Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju

1.4.1. Cilj

Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju temelji se na članku 114. UFEU-a koji predviđa donošenje mjera za osiguranje uspostave i funkcioniranje unutarnjeg tržišta. Direktivom se pokušavaju riješiti pravna nesigurnost i pravna rascjepkanost kako bi se spriječilo ometanje razvoja unutarnjeg tržišta i suzbile prepreke prekograničnoj trgovini proizvoda i usluga koji se temelje na UI sustavima. Rješenje problema predstavlja utvrđivanje zahtjeva za određene aspekte izvanugovorne građanskopravne odgovornosti za štetu prouzročenu djelovanjem UI sustava. Preciznije, Direktivom se ciljano i razmjerno smanjuje teret dokazivanja uporabom otkrivanja i oborivih pretpostavki. To znači da osobe koje traže naknadu štete mogu prikupljati informacije o visokorizičnim UI sustavima koji se evidentiraju ili dokumentiraju u skladu s Aktom o umjetnoj inteligenciji. Među ostalim, oborive pretpostavke omogućavaju da osobama kojima je UI prouzročila štetu, priliku da uspješno podnesu odštetne zahtjeve i osiguravaju razumniji teret dokazivanja.⁸²

Trenutno nacionalna pravila koja su na snazi, pogotovo na temelju krivnje, nisu prilagođena odštetnim zahtjevima štete prouzročene proizvodima i uslugama koji se temelje na UI. Oštećenik mora dokazati protupravno postupanje ili propust osobe koja je prouzročila štetu što je oštećenima najčešće izrazito teško ili preskupo. UI ima svoje specifičnosti kao što su složenost, autonomija i netransparentnost (tzv. učinak „crne kutije“) što dodatno otežava oštećenima identificiranje odgovorne osobe i dokazivanje osnovanosti odštetnog zahtjeva. Oštećenik se u početku može susresti s vrlo visokim početnim troškovima i znatno duljim sudskim postupcima u usporedbi s predmetima koji ne uključuju UI. Takav postupak najčešće rezultira odustanak oštećenika od traženja naknade.⁸³

Ciljevi Prijedloga ne mogu se realizirati na nacionalnoj razini jer bi se donošenjem različitih nacionalnih pravila povećala pravna nesigurnost i rascjepkanost čime se stvaraju prepreke uvođenju proizvoda i usluga UI na tržište. Stoga, uvođenjem mjera na razini EU, jedino je

⁸¹ Mudrić M., *op.cit.* (uz bilj. 53).

⁸² Obrazloženje članka 1. Prijedloga Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

⁸³ Odjeljak 1. Prijedloga Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

trenutno rješenjem kojim se može spriječiti rascjepkanost i povećati pravnu sigurnost. Isto tako, sprječavanjem propusta u pogledu odgovornosti povezane s UI, povećala bi se i povjerenje potrošača u proizvode i usluge koji se temelje na UI. Što posljedično znači da se osigurava razina zaštite za oštećenike i pružaju se poticaji za sprječavanje štete i osiguranje odgovornosti. Konkretnije, oštećenici dobivaju zaštitu i povjerenje, a poduzeća se lakše odlučuju za inovativnost i razvoj.⁸⁴

1.4.2. Područje primjene

Direktiva o odgovornosti za umjetnu inteligenciju prema čl. 1., st. 2. primjenjuje se na „izvanugovorne građanskopravne zahtjeve naknade štete na temelju krivnje ako je“ štetu prouzročena UI sustav.⁸⁵ Što znači da se Direktiva primjenjuje kod izvanugovornog građanskopravnog zahtjeva za štetu ako se ti zahtjevi podnose u okviru sustava odgovornosti na temelju krivnje. Sustav odgovornosti na temelju krivnje odnosi se na sustave kojima se predviđa zakonska odgovornost za naknadu štete prouzročene namjerom, nemarom ili propustom. Direktiva se vrlo lako može uklopiti u postojeće sustave građanskopravne odgovornosti jer ne utječe na definicije pojmova poput pr. „krivnja“ ili „šteta“, a značenje tih pojmova može se razlikovati od države do države članice EU. Zato Direktiva ne utječe primjerice, na to koja strana snosi teret dokazivanja ili kako se krivnja definira.⁸⁶

Direktiva se prema čl. 1., st. 2. toč. 2., ne primjenjuje u odnosu na kaznenu odgovornost no, primjenjuje se na odgovornost države u slučaju da odgovornost države postoji.⁸⁷

1.4.3. Pojmovno uređenje UI prema Direktivi o odgovornosti za umjetnu inteligenciju

Radi osiguranja konzistentnosti i usklađenosti s Aktom o umjetnoj inteligenciji, Direktiva upućuje na definicije pojmova kako ih je sam Akt definirao.

Tako se definicije „UI sustav“, „visokorizični UI sustav“, „dobavljač“ i „korisnik“ mogu pronaći u čl. 3. Akta o umjetnoj inteligenciji.⁸⁸

⁸⁴ Odjeljak 2. Prijedloga Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

⁸⁵ Prijedlog Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

⁸⁶ Obrazloženje članka 1. Prijedloga Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

⁸⁷ Prijedloga Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

⁸⁸ Prijedloga Akt o umjetnoj inteligenciji.

IV. UREĐENJE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU SUSTAVA UI

1.1. Općenito o odgovornosti za štetu koju prouzroči UI

Prethodno izloženi izvori predstavljaju prvi korak uspostavi normi i standarda koji za cilj imaju oblikovati pravno uređenje odgovornosti za štetu koju prouzroči UI. Iako se Akt o umjetnoj inteligenciji izričito ne bavi pravilima odgovornosti, Akt je vrlo bitan kao jedan od tri kamena temeljca, uz Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode i Prijedloga Direktive o odgovornosti za UI, prvog uređenja odgovornosti UI na području EU. Dok Akt utvrđuje zahtjeve koje visokorizični UI sustavi moraju ostvariti, za to vrijeme Prijedlog direktive o odgovornosti za neispravne proizvode izričito navodi sve obvezne sigurnosne zahtjeve koji trebaju biti uzeti u obzir prilikom odlučivanja suda o neispravnosti proizvoda, uključujući zahtjeve propisane Aktom o umjetnoj inteligenciji. Također, kao što je ranije rečeno, Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode, proširuje pojam proizvoda te u proizvode, jasno dajući do znanja da pojam proizvoda uključuje i softvere i UI sustave. Stoga, ako su UI sustavi neispravni i uzrokovali su smrt, tjelesnu ozljedu, oštećenje imovine ili gubitak podataka, prema Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode, oštećene osobe imaju pravo tražiti naknadu.⁸⁹ Nadalje, Akt, osim što utvrđuje zahtjeve visokorizičnih UI sustava, on isto tako svojim pravilima nastoji smanjiti rizike za sigurnost i zaštititi temeljna prava nastojeći prevenirati nastupanje rizika prouzročenim UI sustavima. Međutim, to ne isključuje mogućnost da rizik može nastupiti. Zato Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju propisuje pravila odgovornosti u slučaju da nastupi takav rizik, odnosno šteta. Što konkretno znači da povezivanjem Akta i Prijedloga Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju, nastao je most koji stremi pronalasku rješenja regresivnog jaza na način da ukoliko se ne poštuju zahtjevi predviđeni Aktom, utoliko dolazi do smanjenja tereta dokazivanja kojim se pomaže oštećenoj osobi te to omogućuje da nacionalni sudovi prisile pružatelje usluga UI da daju relevantne dokaze oštećenim osobama, odnosno potencijalnim tužiteljima, o određenim sustavima za koje tvrde da je uzrokovao štetu.⁹⁰ Iako se niti Uredba o općoj sigurnosti proizvoda izričito ne bavi odgovornošću za štetu, ipak je Uredba donijela promjene kod redefinicije potencijalnog subjekta koji mogli biti odgovoran u slučaju štete.

⁸⁹ *Questions and answers on the revision of the Product Liability Directive*, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_5791.

⁹⁰ Rodriguez de las Heras Ballell, T., *The revision of the product liability directive: a key piece in the artificial intelligence liability puzzle*, ERA Forum, 2023., str. 248.

Tako se pod pojmom „proizvođača“ smatra osoba koja u bitnoj mjeri mijenja proizvod te time utječe na sigurnost proizvoda što je bitno u kontekstu digitalnog tržišta (pr. nadogradnja softvera) jer utječe na funkcionalnost proizvoda.⁹¹ Dok pojam „uvoznik“ označava svaku fizičku ili pravnu osobu koja ima poslovni nastan u Uniji i koja na tržište Unije stavlja proizvod i treće zemlje, a „distributera“ definira kao svaku fizičku ili pravnu osobu u lancu opskrbe koja nije proizvođač ni uvoznik i koja stavlja proizvod na raspolaganje na tržište.“ Također, sadrži i niz mehanizma koji su usmjereni na očuvanje opće sigurnosti proizvoda sa svrhom unaprjeđenja pravila o zaštiti potrošača.⁹²

Podjednako važno, valja spomenuti da, osim što Uredba predviđa proizvode koji se fizički stavljaju na tržište, isto tako Uredba predviđa i proizvode koji se prodaju na daljinu i nude potrošačima EU. Dakle, sadrži pitanje „prodaje na daljinu“. ⁹³

Usprkos tome što se niti Akt o umjetnoj inteligenciji niti Uredba o općoj sigurnosti proizvoda, ne bave odgovornošću u slučaju da štetu prouzroči UI, Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode te Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju, sadrže odredbe koje daju detaljniji uvid u odgovornost za štetu. Europska komisija, predložila je, 28. rujna 2022., dugo očekivani prijedlog nove Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode. Paralelno s prijedlogom, upućen je poziv za izradu čvrstog regulatornog okvira u okviru građanskopravne odgovornosti u vezi s UI. Europska komisija odlučila je predstaviti dva odvojena prijedloga, prvim prijedlogom ažuriraju se postojeća pravila o odgovornosti za neispravne proizvode dok se drugim uređuju odštetni zahtjevi prema nacionalnim pravilima odgovornosti koji se temelje na krivnji.⁹⁴ U daljnjem dijelu rada, bit će detaljnije obrazložene odredbe obiju direktiva s naglaskom na opširnijem prikazu odredbi koje uređuju odgovornost za štetu.

1.2. Odgovornost za štetu prema Prijedlogu Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode

Dosadašnja direktiva 40 je godina pružala adekvatnu zaštitu potrebama vremenu u kojem je donesena i primjenjivana. Međutim, kako danas živimo u digitalnom dobu te tako se naše potrebe za zaštitom i odgovornosti mijenjaju nastala je potreba za promjenama i prilagođavanjem suvremenim potrebama. Primjerice, u slučaju da smo s automobilom doživjeli prometnu nesreću te da nas neispravni zračni jastuk nije uspio zaštititi tijekom sudara,

⁹¹ Mudrić M., *op.cit.* (uz bilj. 53).

⁹² Članak 3. stavak 10. i 11. Uredbe o općoj sigurnosti proizvoda.

⁹³ Mudrić M., *op.cit.* (uz bilj. 53).

⁹⁴ Veldt, G., *The New Product Liability Proposal – Fit for the Digital Age or in Need of Shaping Up?*, EuCML, Volume 12, Issue 1, 2023., str. 1.

sve što smo morali dokazati za dobivanje naknade prema dosadašnjoj direktivi bilo je: neispravnost proizvoda, štetu, uzročnu vezu između neispravnosti proizvoda i pretrpljene štete. No, danas takva pravila nisu prilagođena digitalnom dobu u kojem živimo.

Stoga, Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravna proizvod uvodi nove odredbe kojima se rješavaju pitanja odgovornosti kod proizvoda kao što su softveri (uključujući i UI sustave) i digitalne usluge koje utječu na rad proizvoda (pr. usluge navigacije u autonomnim automobilima). Prijedlog Direktive softver smatra proizvodom i proširuje odgovornost proizvođača za neispravne proizvode. Tako se omogućuje da oštećenik traži naknadu u slučaju da su proizvodi, poput robota ili dronova postali nesigurni zbog ažuriranja softvera. Također, proširila se i definicija štete koja sada uključuje materijalne gubitke nastale psihološkom zdravlju⁹⁵ pod uvjetom da bude medicinski priznata kao i štetu na imovini povezanu s gubitkom ili oštećenjem podataka koji se ne koriste isključivo u profesionalne svrhe.⁹⁶ Nadalje, bitna je promjena i olakšavanje tereta dokazivanja oštećenima u složenim slučajevima, što bi moglo obuhvatiti određene slučajeve koji uključuju UI sustave i slučajeve u kojima proizvod ne ispunjava sigurnosne zahtjeve.⁹⁷ Na taj način, Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode se prilagođava novom Prijedlogu Direktive o subjektivnoj odgovornosti za UI. Cilj je osigurati da u slučajevima gdje oštećena strana, prema nacionalnom pravu, mora dokazati krivnju za štetu uzrokovanu UI sustavom kako bi ostvarila pravo na naknadu, teret dokazivanja može biti olakšan pod određenim uvjetima. Time se teži pravednijoj podijeli tereta dokazivanja između oštećene osobe i proizvođača pazeći da se ne prebacuje teret dokazivanja na proizvođače jer bi to potencijalno rezultiralo smanjenju ulaganja u razvoj inovacija.⁹⁸

Upravo takve izmjene predstavljaju ključne dijelove slagalice odgovornosti za UI. Sigurnost da će oštećena osoba dobiti naknadu i biti zaštićena, ulijeva povjerenje i sigurnost u građane što potiče korištenje proizvoda sa UI sustavom. Digitalnome društvu omogućuje se napredak, a potrošačima veća zaštita.⁹⁹

⁹⁵ Vidi više: Li, S.; Schütte, B., *The proposal for a revised Product Liability Directive: The emperor's new clothes?*, Maastricht Journal of European and Comparative Law, prosinac 2023., str. 9-11.

⁹⁶ Članak 4. stavak 6. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁹⁷ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

⁹⁸ *Ibid.*, str. 5.

⁹⁹ Rodriguez de las Heras Ballell, T., *op.cit.* (uz bilj. 87), str. 248.

1.2.1. Primjer suvremenog automobila

Kako bi bolje razumjeli zašto je bilo potrebno napraviti reviziju Direktive te uskladiti prema današnjim potrebama društva, primjer suvremenog automobila pruža nam praktično objašnjenje koje je lako razumljivo.

Današnji, suvremeni automobili sadrže različite usluge. Neke od usluga su navigacije, GPS sustavi i slično. Takve usluge ovise o „kontinuiranoj“ mrežnoj vezi sa „pružateljima informatičke usluge“. Iako su danas pružatelji digitalnih usluga u motornom vozilu najčešće sami proizvođači, postoji mogućnost da će razvoj tehnologije, odnosno „naprednih algoritamskih sustava“ doprinijeti time da će se pojaviti samostalne kompanije koje će pružati samo takve digitalne usluge poput upravljačke kontrole motornih vozila i mrežne informacijske servisne usluge na prometnicama. Danas onaj tko pruža informatičku uslugu je i proizvođač opreme koja je ugrađena u automobil te održava kontinuiranu vezu s motornim vozilom i nakon što se to isto motorno vozilo proda novom vlasniku. Pojam „pozadinski operater“ (backend operator) označava takvu vrstu povezanosti koji za razliku i od vlasnika i korisnika motornog vozila „upravlja dinamičkim upravljačkim funkcijama vozila, pruža dodatne i servisne usluge“ koje su nužne da bi vozilo moglo funkcionirati. Uloga pozadinskih operatera bit će sve naglašenija. Zato se Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode, čini potrebnim i nužnim kako bi se zakonodavstvo prilagodilo revoluciji tehnoloških proizvoda.¹⁰⁰

1.2.2. Neispravni proizvod

Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode donosi novu definiciju neispravnog proizvoda sadržanu u čl. 6. Direktive. Do sada je neispravan proizvod predstavljao proizvod koji nije pružao sigurnost koju osoba ima pravo očekivati, s obzirom na sve okolnosti, uključujući i tri kriterija: predstavljanje proizvoda, njegovu očekivanu uporabu i vrijeme kada je proizvod stavljen na tržište.¹⁰¹ Nakon izmjene, neispravnim se proizvodom smatra onaj proizvod „koji ne pruža sigurnost koju šira javnost ima pravo očekivati, uzimajući

¹⁰⁰ Mudrić M., *op.cit.* (uz bilj. 53).

¹⁰¹ Direktiva Vijeća 85/374/EEZ.

u obzir sve okolnosti“, uključujući i sada proširene kriterije vidljive u čl. 6. st. 1. toč. a-h.¹⁰² Šireći listu kriterija koji se uzimaju pri procjeni neispravnosti proizvoda, Direktiva se uspješno prilagođava specifičnim karakteristikama digitalnih proizvoda i komponenata koji današnji digitalni proizvodi sadrže.¹⁰³ Tako nova Direktiva polazi od toga da se neispravnost proizvoda ne treba utvrđivati na temelju njegove uporabljivosti nego na temelju propusta u sigurnosti koju šira javnost ima pravo očekivati. Međutim, to ne bi bio jedini kriterij. S obzirom na to da su današnji proizvodi sve više međusobno povezani, u obzir bi se trebali uzimati i učinci drugih proizvoda na predmetni proizvod (čl. 6. st. 1. toč. d.) kao i učinak koji na sigurnost proizvoda ima njegova sposobnost učenja nakon početka uporabe (čl. 6. st. 1. toč. c.). S time da se u obzir treba uzeti očekivanja kako su softveri proizvoda i njegovi osnovni algoritmi dizajnirani da onemogućavaju opasno ponašanje proizvoda. Iz razloga što današnji proizvodi ostaju pod kontrolom proizvođača i nakon stavljanja na tržište, čl. 6. st. 1. toč. e., propisano je da bi kao jedan od kriterija procjene sigurnosti proizvoda trebao biti i trenutak u kojem proizvod prestaje biti pod kontrolom proizvođača.

Procjena propusta sigurnosti koju šira javnost ima pravo očekivati treba obuhvatiti objektivnu analizu te procjenu namjene, objektivne značajke i svojstva predmetnog proizvoda kao i posebne zahtjeve skupine korisnika kojima je proizvod namijenjen. Radi se o tzv. Testu očekivanja potrošača. Test je bio podvrgnut kritici s obzirom da se radi o vrlo otvorenom testu i nosi rizik da se nerazumna očekivanja potrošača koriste kao standardi odgovornosti. Trenutačno nije jasno što se uzima prilikom procjene. Treba li prilikom procjene uzeti u obzir odnos inherentnih rizika u odnosu na potencijalne koristi od proizvoda ili se važu sigurnosne mjere koje se trebaju uzeti u obzir pod svaku cijenu?¹⁰⁴ Sud bi trebao biti u mogućnosti utvrditi neispravnost takvog proizvoda bez utvrđivanje njegove stvarne neispravnosti ako pripada istoj proizvodnoj seriji kao i proizvodi čija se neispravnost već dokazala.¹⁰⁵

Samo zato što je na tržište stavljen bolji proizvod ili su izvršena ažuriranja ili nadogradnja proizvoda koji je već stavljen ili naknadno stavljen na tržište i uporabu, ne znači da je

¹⁰² Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹⁰³ European Law Institute., *European Commission`s Proposal for a Revised Product Liability Directive.*, *Feedback of the European Law Institute*, ELI., University of Vienna, 2023., str. 16.

¹⁰⁴ Veldt, G., *op.cit.* (uz bilj: 94), str. 3.

¹⁰⁵ Recital 22 preambule Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

proizvod neispravan. Cilj je potaknuti proizvođače na što više inovacija te se istodobno potrošačima pružiti veću mogućnost izbora.¹⁰⁶

1.2.2.1. Neispravnost proizvoda temeljenih na UI

Kada govorimo o neispravnim proizvodima koji se temelje na UI, kompleksnost situacije se povećava. Članak 6. Prijedloga Direktive više je koncipiran kao smjernica, uglavnom deklaratorne naravi. Prema članku 6., st. 1., toč. f., da bi sudovi mogli ocijeniti proizvod kao neispravan, trebali bi razmotriti sigurnosne zahtjeve i tehničke standarde kojih je još uvijek malo kod proizvoda koji se baziraju na UI. UI proizvodi se brzo razvijaju te regulatorna tijela koja definiraju standarde, teško mogu pratiti promjene. Primjerice, autonomni automobil koji prouzrokuje u prosjeku više prometnih nesreća nego što bi ih prouzrokovao vozač standardnog automobila ili autonomni automobil koji je proizveden kod konkurentnog proizvođača, može se smatrati neispravnim proizvodom. No, nije uvijek lako procijeniti i identificirati rizike jer proizvod temeljen na UI funkcionira drugačije nego čovjek. Autonomni automobil mogao bi se lakše snaći u standardnim prometnim situacijama dok bi ljudska intuicija mogla biti prednost kod novih situacija u kojima se proizvod s UI još uvijek nije našao. Štoviše, ako sudovi ne mogu razlikovati proizvode s nedostatkom od onih proizvoda koji nemaju nedostatke, moglo bi doći do nezadovoljavajućih rezultata.¹⁰⁷

1.2.3. Štetnik

U okviru Direktive, štetnikom se smatraju svi proizvođači koji su uključeni u proizvodni proces ako se radi o njihovom proizvodu ili ako je sastavni dio, koji su isporučili, neispravan. U slučaju da proizvođač ugradi u proizvod neispravni sastavni dio drugog proizvođača, oštećena osoba može zatražiti naknadu za istu štetu ili od proizvođača proizvoda ili od proizvođača sastavnog dijela. No, za štetu se isto smatraju odgovornima i uvoznici proizvoda i ovlašteni predstavnik proizvođača ako proizvođač ima poslovni nastan izvan Unije. Međutim, supsidijarno će odgovarati pružatelj usluge provođenja narudžbe (distributer), za štetu koju je prouzročio neispravni proizvod ako proizvođač neispravnog proizvoda ima

¹⁰⁶ Članak 6. stavak 2. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹⁰⁷ *Product liability in the age of AI – New technologies are calling for new concepts*, dostupno na: <https://blog.ai-laws.org/product-liability-in-the-age-of-ai-new-technologies-are-calling-for-new-concepts/>

poslovni nastan izvan Unije te nema niti uvoznika niti ovlaštenog predstavnika proizvođača unutar Unije.¹⁰⁸

Direktivom se predviđa solidarna i pojedinačna odgovornost ako postoji odgovornost dviju ili više osoba.¹⁰⁹ U takvom bi slučaju oštećena osoba mogla tražiti naknadu štete i od proizvođača koji je u svoj proizvod ugradio neispravn sastavni dio i od proizvođača samog neispravnog sastavnog dijela.¹¹⁰ Također, predviđeno su slučajevi u kojem neispravn proizvod uzrokuje štetu, postupci trećih strana koje su pridonijele ne umanjuju odgovornost proizvođača no, odgovornost se ipak može smanjiti ako su šteti pridonijeli postupci oštećene osobe.¹¹¹

1.2.4. Šteta

Za početak treba naglasiti kako se novom Direktivom ukida prag od 500 € koji se primjenjivao na imovinsku štetu prema čl. 9. toč. b. Direktive Vijeća 85/374/EEZ iz 1985. godine. Ova promjena ključne je važnosti kako bi se potaklo gospodarske subjekte da izbjegnu nedostatke proizvoda čak i onda kada dovode do malih iznosa štete.¹¹² Definicija štete kakvom je vidi novi Prijedlog Direktive nije toliko drugačija od definicije štete koju je prethodna Direktiva utvrdila. Medicinski priznata šteta psihičkom zdravlju, predstavlja jednu od bitnijih promjena definicije. Također, definiciji štete dodan je i „gubitak ili oštećenje podataka koji se ne upotrebljavaju isključivo u profesionalne svrhe“ koji prati paralelno izmjenu definicije proizvoda Prijedlogom Direktive. Tako šteta predstavlja materijalne gubitke koji su nastali zbog 1.) „smrti ili tjelesne ozljede, uključujući medicinski priznatu psihičkom zdravlju“, 2.) „oštećenje ili uništenje bilo koje imovine, osim: (i) samog neispravnog proizvoda; (ii) proizvoda oštećenog neispravnim sastavnim dijelom tog proizvoda; i (iii) imovine koja se koristi isključivo u profesionalne svrhe; i posljednje zbog 3.) „gubitka ili oštećenja podataka koji se ne upotrebljavaju isključivo u profesionalne svrhe.“¹¹³

¹⁰⁸ Recital 26 i recital 27 preambule Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹⁰⁹ Članak 11. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹¹⁰ Recital 40 preambula Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹¹¹ Recital 41 preambula Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹¹² Hacker, P., *The European AI liability directives – Critique of a half-hearted approach and lessons for the future*, Computer Law & Security Review, vol. 51, studeni 2023., str. 27.

¹¹³ Članak 4. stavak 6. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

1.2.5. Pravo na naknadu štete

Prema čl. 5., st. 1. Prijedloga Direktive, pravo na naknadu štete ima „svaka fizička osoba koja pretrpi prouzročenu štetu neispravnim proizvodom („oštećena osoba“).“¹¹⁴ Stavak 2., toč. a. izričito navodi da pravo na zahtjev za naknadu štete ima i osoba koja je naslijedila ili je preuzela prava oštećene osobe na temelju zakona ili ugovora. Zadnjim stavkom članka 5., Prijedlog dopušta i zajedničke tužbe.¹¹⁵

1.2.6. Pretpostavke odgovornosti i oslobođenje od odgovornosti

Prema Direktivi 85/374 EEZ da bi oštećenik dobio naknadu, sve što je trebao dokazati je: neispravnost proizvoda, štetu te uzročnu vezu između neispravnosti proizvoda i pretrpljene štete.¹¹⁶ Međutim, kao što je već i ranije rečeno, danas svjedočimo kompleksnijim i autonomnijim proizvodima nego onima koji su bili u vrijeme kada je Direktiva donesena. Zato se oštećenik danas susreće s značajnim poteškoćama prilikom dokazivanja uzročne veze između neispravnog proizvoda i pretrpljene štete kako bi dokazao da proizvod sadrži nedostatke.¹¹⁷ Oštećenim osobama teže je razumjeti način na koji proizvod funkcionira i doći do informacija na koji način je proizvod proizveden. To dovodi do nejednakog i nepovoljnog položaja oštećenika u odnosu na proizvođača.¹¹⁸ Također, ne samo to, napor da se prikupe dokazi, praćenje radnji kroz lanac uzročnosti, mogu biti uzaludni, a često i nedostupni. Zato Prijedlog Direktive nastoji taj problem riješiti kombiniranjem novih mehanizama kako bi olakšali oštećeniku dokazivanje.¹¹⁹ Riječ je o pravilima koja se tiču „otkrivanja dokaza“ sadržanog u čl. 8. te smanjenju „tereta dokazivanja“ sadržanog u čl. 9. Prijedloga Direktive.¹²⁰

1.2.6.1. Objektivna odgovornost

U izmijenjena i dopunjena pravila Prijedloga Direktive i dalje je implementirana objektivna odgovornost, odnosno odgovornost bez krivnje. Preciznije, objektivna odgovornost je

¹¹⁴ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹¹⁵ Veldt, G., *op.cit.* (uz bilj: 94), str. 2.

¹¹⁶ Direktivi Vijeća 85/374/EEZ.

¹¹⁷ Rodriguez de las Heras Ballell, T., *op.cit.* (uz bilj. 87), str. 256.

¹¹⁸ Recital 30 preambule Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹¹⁹ Rodriguez de las Heras Ballell, T., *op.cit.* (uz bilj. 87), str. 256.

¹²⁰ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

„odgovornost za štetu za čiji se nastanak ne zahtijeva krivnja štetnika“.¹²¹ Nazivamo je još i kauzalnom odgovornošću. Za nastanak objektivne odgovornosti moraju se ispuniti sljedeće pretpostavke: mora nastati štetna radnja, šteta, uzročna veza između štetne radnje i štete i protupravnost štetne radnje. Pravila o objektivnoj odgovornosti primjenjuju se na odgovornost za neispravni proizvod iz razloga što se s jedne strane javlja potreba za balansiranjem zaštite potrošača od štetnih posljedica neispravnih proizvoda, a s druge strane potrebno je stimulirati proizvođače na proizvodnju i inovacije pri tome ne dajući prestroge zakonodavne okvire.

Kako bi se riješila problematika nepovoljnog i nejednakog položaja oštećenika u odnosu prema proizvođaču, Direktiva predlaže olakšavanje tereta dokazivanja pod određenim uvjetima.

1.2.6.2. Otkrivanje dokaza i teret dokazivanja

Jedno od većih problema koje nalazimo u Direktivi 85/374 EEZ je pitanje tereta dokazivanja. Čl. 4. Direktive prebacuje odgovornost na oštećenu osobu koja mora dokazati štetu, neispravnost i uzročnu vezu između neispravnosti i štete.¹²² Ovakav način rješenja predstavljalo je veliku prepreku u složenim predmetima koji uključuju pametne proizvode ili proizvode koji se temelje na UI. Često je rezultat toga bio nemogućnosti da potrošač dokaže neispravnost proizvoda koji koriste UI. Zato Prijedlog Direktive o odgovornosti za proizvode smanjuje teret dokazivanja u složenim slučajevima, što bi moglo obuhvatiti određene slučajeve koji uključuju UI sustave i slučajeve u kojima proizvodi ne ispunjavaju sigurnosne zahtjeve.¹²³ Kao dopuna tim izmjenama, Prijedlogom Direktive o odgovornosti za UI, subjektivnom odgovornošću nastoji se osigurati da, ako u skladu s nacionalnim pravom oštećena osoba mora dokazati da je netko kriv za to što je UI sustav prouzročio štetu kako bi dobila naknadu, teret dokazivanja pod određenim uvjetima može se olakšati.¹²⁴

Opća odredba Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode stavlja teret dokazivanja na tužitelja koji mora dokazati neispravnost proizvoda, pretrpljenu štetu i uzročno-posljedičnu vezu između neispravnosti i štete.¹²⁵ Naime, Prijedlog „olakšava

¹²¹ Klarić, P., Vedriš, M., *op.cit.* (uz bilj: 69), str. 612.

¹²² Direktivi Vijeća 85/374/EEZ.

¹²³ Odjeljak 1.3. Prijedloga Direktive odgovornosti za neispravne proizvode.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ Članak 9. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode..

postupak dokazivanja neispravnosti proizvoda na način da se od potrošača odnosno oštećenika očekuje da iznese dostatne činjenice i dokaze potrebne za utvrđivanje vjerodostojnosti zahtijeva za naknadu štete, a na proizvođača se prebacuje teret dokazivanja dostupnih dokaza po pitanju neispravnosti proizvoda¹²⁶.

U konkretnom slučaju to bi značilo da iako je teret dokaza na oštećeniku, prema čl. 8. st. 1. Prijedloga Direktive, nacionalni su sudovi ovlašteni, na zahtjev oštećene osobe tražiti naknadu štete koju je prouzročio neispravan proizvod („tužitelj“) i koja je iznijela dostatne činjenice i dokaza za utvrđivanje vjerodostojnosti zahtijeva za naknadu štete, naložiti tuženiku da otkrije relevantne dokaze koji su mu na raspolaganju.¹²⁷ No, isto tako, prema čl. 9. st. 2. toč. a., presumira se da ako tuženik ne ispuni obvezu otkrivanja relevantnih dokaza kojima raspolaže, smatra se da je proizvod neispravan.¹²⁸ Međutim, kako se radi o relativno osjetljivim informacijama koji sadrže podatke o proizvodu¹²⁹, čl. 8. st. 2. ograničeno je objavljivanje dokaza na samo nužno i proporcionalno¹³⁰ s obzirom na predmet spora temeljem kojega se traži naknada štete.

1.2.6.3. Oborive presumpcije

Također, čl. 9. predviđa još dvije presumpcije u st. 2. koji smatra da osim što je proizvod neispravan ako tuženik, na zahtjev suda, ne ispuni obvezu otkrivanja relevantnih dokaza kojima raspolaže¹³¹, smatra da je neispravan proizvod i ako tužitelj dokaže da proizvod nije u skladu s obveznim sigurnosnim zahtjevima utvrđenim u pravu Unije ili nacionalnom pravu čije je svrha zaštita od rizika nastale štete.¹³² Te kao treća pretpostavka neispravnog proizvoda prema Prijedlogu Direktive je slučaj kada tužitelj dokaže da je šteta uzrokovana očitim kvarom proizvoda pri uobičajenoj uporabi ili u uobičajenim okolnostima.¹³³

Između ostaloga, Prijedlog Direktive predviđa slučaj kada se pretpostavlja i uzročno-posljedična veza između neispravnosti proizvoda i štete. Uzročno-posljedična veza između

¹²⁶ Mudrić M., *op.cit.* (uz bilj. 53).

¹²⁷ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode..

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ Mudrić M., *op.cit.* (uz bilj. 53).

¹³⁰ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² *Ibid.*

¹³³ *Ibid.*

neispravnosti proizvoda i štete pretpostavlja se ako je utvrđeno da je proizvod neispravan i da je prouzročena šteta tipična za tu vrstu neispravnosti.¹³⁴

Nadalje, Prijedlog Direktive razlikuje proizvode koji se od ostalih proizvoda razlikuju po tehničkoj i znanstvenoj složenosti. U tom slučaju ako nacionalni sud utvrdi da tužitelj zbog tehničke ili znanstvene složenosti nailazi na pretjerane poteškoće da bi dokazao neispravnost proizvoda ili uzročno-posljedičnu vezu između njegove neispravnosti i štete, ili oboje, neispravnost proizvoda ili uzročno-posljedična veza između njegove neispravnosti i štete, ili oboje, pretpostavljaju se ako je tužitelj na temelju dovoljno relevantnih dokaza dokazao da je proizvod pridonio šteti i da je vjerojatno da je proizvod šteti i da je vjerojatno da je proizvod bio neispravan ili da je njegova neispravnost vjerojatni uzrok štete, ili obje.¹³⁵ Na takav način se smanjuje standard tereta dokazivanja na razinu vjerojatnosti iako nije u potpunosti razjašnjen standard dokazivanja. Ukoliko je potrebno dokazati samo vjerojatnost, vjerojatnost od 51% bila bi dovoljna. No, prema sadašnjem nacrtu teksta Direktive, to se mora dokazati na temelju „dovoljno relevantnih dokaza“, što u većini današnjih pravnih sustava znači više od puke prevlasti dokaza.¹³⁶

1.2.6.4. Oslobodjenje od odgovornosti

Proizvođač se treba izuzeti od odgovornosti ako dokaže da je neispravnost koja je nastala nije postojala u trenutku kada je proizvod stavljen na tržište ili u uporabu ili nakon tog trenutka. Međutim, ako se neispravnost javi kasnije od trenutka stavljanja na tržište ili uporabe, a neispravnost nastaje zbog softvera ili povezanih usluga pod njihovom kontrolom, bilo u obliku nadogradnje ili ažuriranja ili algoritma za strojno učenje, tada se proizvođača treba smatrati odgovornim.

Prema čl. 6. toč. e., Prijedloga Direktive, čimbenik koji treba uzeti u obzir prilikom ocjene neispravnosti proizvoda je „trenutak stavljanja na tržište ili uporabu, ili, ako proizvođač zadržava kontrolu nad proizvodom nakon tog trenutka, trenutak u kojem proizvod prestaje biti pod kontrolom proizvođača.“¹³⁷ Ova ideja igra ključnu ulogu u konstrukciji obrane

¹³⁴ Članak 9. stavak 3. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹³⁵ Članak 9. stavak 4. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹³⁶ European Law Institute., *op.cit.* (uz bilj: 97), str. 20.

¹³⁷ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

proizvođača u slučaju da proizvod postane neispravan. S nedvojbenim upućivanjem na posebnu otvorenost i „kvazi-živićom“ prirodom UI sustava, st. 2. čl. 10. isključuje iz izuzeća odgovornosti one situacije u kojima je neispravnost proizvoda, čak i ako nastaje nakon trenutka kada je proizvod stavljen na tržište, posljedica „povezane usluge, ažuriranja ili nadogradnje ili neprovedenim ažuriranjima ili nadogradnjama softvera koji su neophodni za održavanje sigurnosti.“ Ograničenja se primjenjuju u onoj mjeri u kojoj su ti čimbenici koji prouzrokuju kvar u domeni kontrole proizvođača.¹³⁸

1.2.6.5. Isključenje ili ograničenje odgovornosti

Zabranjeno je isključiti ili ograničiti odgovornost potrošača ugovorom ili drugim zakonom. Takva ugovorna odredba je ništeta.¹³⁹

1.2.6.6. Rokovi ostvarivanja prava na popravljanje štete

Rok za pokretanje postupka iz Direktive o odgovornosti za proizvode je i dalje tri godine. Gospodarski subjekti ostaju odgovorni za neispravnost proizvoda narednih deset godina od trenutka stavljanja proizvoda na tržište. U slučaju da se simptomi tjelesne ozljede pojavljuju sporo, pr. nakon unosa neispravnog prehrambenog proizvoda, tužitelj ima dodatnih pet godina za podnošenje tužbe.¹⁴⁰

1.3. Odgovornost za štetu prema Prijedlogu Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju

Dok Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode čini proizvođača odgovornim bez krivnje za štetu koju su uzrokovane neispravnim proizvodima, što novim Prijedlogom obuhvaća cijeli niz proizvoda, uključujući softvere i UI sustave, za to vrijeme ostaju i dalje nepokrivene štete koje izvan primjene Direktive. Stoga, u zajedničkom paketu s Prijedlogom Direktive o odgovornosti za neispravni proizvod, izrađen je i Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju koji pokriva odštetne zahtjeve prema nacionalnim pravilima odgovornosti koji se temelje na krivnji, za bilo koju vrstu štete i bilo koju vrstu

¹³⁸ Rodriguez de las Heras Ballell, T., *op.cit.* (uz bilj. 87), str. 258.

¹³⁹ Članak 13. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹⁴⁰ Članak 14. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

žrtve. Primjerice, Direktivom o odgovornosti za neispravn proizvod nisu uključena kršenja temeljnih prava ili tužbe protiv korisnika proizvoda, a šteta je uzrokovana UI sustavima, zato je svrha Prijedloga obuhvatiti i takve zahtjeve i pomoći oštećenima u ostvarivanju njihovih prava i zaštite.¹⁴¹

Paralelno se primjenjuju obje direktive. Svaka direktiva pokriva različite i međusobno isključive aspekte. Oštećenik može odlučiti hoće li se postupak voditi prema Direktivi o odgovornosti za neispravne proizvode ili prema Direktivi o odgovornosti za umjetnu inteligenciju ili prema obje direktive.¹⁴²

Direktiva o odgovornosti za neispravn proizvod primjenjuje se na sve proizvode, uključujući softvere i UI sustave. Odgovornima bez krivnje mogu se smatrati proizvođači i drugi sudionici u opskrbnom lancu na temelju odgovornosti utvrđenim pravom EU te sadrži materijalne i proceduralne aspekte odgovornosti. Nadalje, šteta se prema definiciji Direktive ograničava na život, zdravlje, imovinu i gubitak podataka.¹⁴³

Direktiva u čl. 3. teži potpunoj harmonizaciji, dok Direktiva o odgovornosti za umjetnu inteligenciju teži minimalnoj harmonizaciji. Pored toga, potonja Direktiva usklađuje proceduralne aspekte odgovornosti na temelju krivnje prema pravu država članica EU. U slučaju štete, odgovornim se ne smatra samo proizvođač već se odgovornom osobom može smatrati i profesionalni ili neprofesionalni korisnik („potrošač“) te šteta može uključivati i povredu temeljnih prava ili primarni financijski gubitak.¹⁴⁴

1.3.1. Otkrivanje dokaza i pristup informacijama

Temelji Prijedloga Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju leže u čl. 3. Prijedloga koji govori o specifičnim obvezama otkrivanja dokaza i oborivim pretpostavkama nepoštovanje te obveze za potencijalne tuženike. Sudovi država članice mogu zatražiti otkrivanje ili čuvanje dokaza, pod određenim uvjetima, kako bi se potencijalnom tužitelju omogućilo hoće li i koga tužiti. Treba naglasiti kako mehanizam otkrivanja ili čuvanja dokaza nije ograničen na zahtjeve koji se temelje na krivnji te se može zahtijevati i kod objektivne odgovornosti. Međutim, ograničen je na parnice koje uključuju samo visokorizične UI sustave.¹⁴⁵

Kako bi sud mogao naložiti otkrivanje dokaza, moraju se ispuniti dva kumulativna preduvjeta, a to su: a. potencijalnom tužitelju ili tužitelju prethodno mora biti odbijen zahtjev za

¹⁴¹ *Questions and answers on the revision of the Product Liability Directive, op.cit. uz bilj. 86.*

¹⁴² Hacker, P., *op.cit.* (uz bilj: 103), str. 8.

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ *Ibid.*, str. 25.

otkrivanje „relevantnih dokaza“ te b. potencijalni tužitelj mora „iznijeti činjenice i dokaze dostatne za dokazivanje utemeljenosti zahtjeva za naknadu štete“. Pri tome, prema čl. 3. st. 2. sud će naložiti otkrivanje dokaza samo ako je „tužitelj poduzeo sve razmjerne korake kako bi prikupio relevantne dokaze od tuženika“.¹⁴⁶

Otkrivanje i čuvanje dokaza, prema čl. 3. st. 4., ograničava se na nužno i razmjerno. Sustav upravljanja rizikom kao i dokumentacije, zapisi mogu biti od interesa za potencijalne tužitelje. Međutim, poslovnim tajnama koje spadaju pod nadležnosti Direktive (EU) 2016/943 i drugim povjerljivim informacijama, kao što su informacije koje se odnose na javnu i nacionalnu sigurnost mora se dati odgovarajuća težina u njihovom balansiranju. Kao rezultat toga, sud može naložiti posebne mjere potrebne za očuvanje povjerljivosti kao ograničenje pristupa dokumentima, saslušanjima ili transkriptima. Također, trećim stranama koje nisu izvorno uključene u parnicu, može se isto naložiti da dostave informacije pod istim uvjetima koji pridonose očuvanju balansa kao i među prethodnim stranama.¹⁴⁷

U slučaju da tuženik u zahtjevu za naknadu štete ne udovolji nalogu nacionalnog suda, nacionalni sud pretpostavlja, prema čl. 3., st. 5., da tuženik nije ispunio relevantnu obvezu dužne pažnje. Radi se o oborivoj pretpostavci koju tuženik ima pravo oboriti.¹⁴⁸

1.3.1.1. Temeljne razlike uređenja otkrivanja dokaza i pristupa informacijama između dviju direktiva

Radi usporedbe, čl. 8. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravni proizvod, supstancijski sadrži sličan mehanizam otkrivanja dokaza. Međutim, njegov je opseg primjene znano širi od primjene odredaba čl. 3., Prijedloga Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju. Primjerice, prema čl. 8., informacije se mogu dobiti i o UI sustavima koji nisu visokorizični.¹⁴⁹ Potom, u slučaju da tuženik ne ispunio obvezu otkrivanja relevantnih dokaza kojima raspolaže, pretpostavlja se neispravnost proizvoda dok se kod Prijedloga Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju, odbijanje nepoštivanje naloga pretpostavlja nepoštovanje obveze dužne pažnje.

Također, potonja Direktiva propisuje detaljnije zahtjeve u nekoliko slučajeva. Prema čl. 8., st. 1.,¹⁵⁰ tužitelj ne mora prethodno tražiti od tuženika otkrivanje dokaza što je za razliku od druge Direktive, prema čl. 3. st. 1.,¹⁵¹ obvezno. Posljedično, tužitelj kod Direktive o odgovornosti za neispravni proizvod nije morao poduzeti sve razmjerne korake kako bi

¹⁴⁶ Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju.

¹⁴⁷ Hacker, P., *op.cit.* (uz bilj: 103), str. 25.

¹⁴⁸ Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju.

¹⁴⁹ Članak 8. Prijedloga Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju.

¹⁵⁰ Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode.

¹⁵¹ Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju.

prikupio relevantne dokaze od tuženika, prije nego to zatraži sud sudskim nalogom.¹⁵² Zadnju, možda i najveća razliku, predstavlja čl. 3. st. 1., Prijedloga Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju prema kojoj se na otkrivanje dokaza može pozvati i prije i za vrijeme trajanje parnice. Dok za razliku od zadnje spomenute direktive, prema Prijedlogu Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode, može se pozvati samo nakon pokretanja parnice.¹⁵³

1.3.2. Oboriva presumpcija o postojanju uzročno-posljedične veze u slučaju krivnje

1.3.2.1. Subjektivna odgovornost

Za razliku od objektivne odgovornosti koja je prisutna kod Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravni proizvod, Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju propisuje subjektivnu odgovornost. Subjektivna odgovornost, jednostavno rečeno je odgovornost kod koje se zahtijeva i krivnja štetnika pored općih pretpostavki odgovornosti. Nazivamo je još i kulpuzna odgovornost. Za nastanak subjektivne odgovornosti moraju se ispuniti sljedeće pretpostavke: a. štetna radnja, b. šteta, c. uzročna veza, d. protupravnost u objektivnom smislu i e. krivnja.¹⁵⁴

Razlikujemo dvije podvrste subjektivne odgovornosti. Prva je subjektivna odgovornost kod koje se krivnja dokazuje i predstavlja iznimku u našem odštetnom pravu. Oštećenik je dužan dokazati i krivnju štetnika pored ostalih pretpostavki. Druga podvrsta subjektivne odgovornosti je subjektivna odgovornost kod koje se krivnja predmnijeva. Kako bi se olakšao položaj oštećenika, s ovom podvrstom subjektivne odgovornosti napravila se korekcija pa tako se i dalje zahtjeva krivnja štetnika no, predmnijeva se da je štetnik kriv. Oštećenik treba dokazati i štetnu radnju i štetu i uzročnu vezu no, krivnja će se predmnijevati stoga je neće biti potrebe dokazati. S obzirom da imamo više stupnja krivnje, temeljno pravilo je da se obična nepažnja, kao najniži stupanj krivnje, jedina predmnijeva. Svi ostali, viši stupnjevi krivnje, namjera i krajnja nepažnja, oštećenik mora dokazati.¹⁵⁵

1.3.2.2.1. Krivnja

Članak 1049., Zakona o obveznom odnosu propisuje da „krivnja postoji kada je štetnik uzrokovao štetu namjerno ili nepažnjom.“ Shodno tome, razlikujemo dvije vrste krivnje. Prva vrsta krivnje je namjera (*dolus*) koja zahtjeva da štetnik postupa znajući i hotimice. Što

¹⁵² Članak 3. stavak 2. Prijedloga Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

¹⁵³ Hacker, P., *op.cit.* (uz bilj: 103), str. 26.

¹⁵⁴ Klarić, P., Vedriš, M., *op.cit.* (uz bilj: 69), str. 609-610.

¹⁵⁵ Klarić, P., Vedriš, M., *op.cit.* (uz bilj: 69), str. 610.

konkretno znači da je štetnik htio prouzročiti štetnu radnju i želi posljedicu te štetne radnje. Namjera se određuje subjektivno s obzirom na volju i znanje. Zatim, razlikujemo nepažnju (*culpa*) koju dijelimo na krajnju nepažnju (*culpa lata*) i obična nepažnja (*culpa levis*). Nepažnja se određuje objektivno što znači da ponašanje počinitelja uspoređujemo s ponašanjem drugih ljudi kako bi utvrdili je li počinitelj upotrijebio dužnu pažnju.

Krajnjom nepažnjom postupa onaj štetnik koji u „svom ponašanju ne upotrijebi ni onu pažnju koju bi upotrijebio svaki prosječni čovjek“, dok je s običnom nepažnjom postupa onaj štetnik koji u svom ponašanju „ne upotrebljava onu pažnju koju bi upotrijebio dobar gospodarstvenik odnosno dobar domaćin“.

1.3.2.2. Primjer pljačke banke

Radi boljeg razumijevanja funkcije čl. 4. Prijedloga Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju i funkcije čl. 9. Prijedloga Direktive o odgovornosti za neispravni proizvod, valjalo bi spomenuti primjer hipotetskog slučaja pljačke banke. Zamislimo da nepoznata napadačica opljačka banku. Sigurnosne kamere snimile su incident u trenutku kada napadačica nije nosila masku. Banka zatim pokreće svoj softver za prepoznavanje lica na temelju UI. UI sustav, koji se temelji na kompleksnom modelu strojnog učenja, utvrdi da je napadačica, gđa Smith, klijentica banke.

Gđa Smith mora se suočiti s posljedicama. Banka joj je blokirala račun, ne može više uredno plaćati račune te je izbačena iz svog doma. Međutim, nakon nekoliko tjedana ustanovi se da ipak gđa Smith nije bila napadačica u banci jer je softver za prepoznavanje lica pogrešno identificirao gđu Smith koja nije bila uključena u pljačku banke. Samo 25% slika u skupu za obuku sustava prepoznavanja lica, prikazivalo je žene, što je bilo poznato programerima *SmartView* i banci. Oboje imaju sjedište u EU. Sada gđa Smith želi tražiti naknadu štete i od pružatelja/proizvođača UI sustava (*SmartView Ltd.*) i od korisnika (banke).

U ovoj situaciji, gđa Smith se susreće s nekoliko poteškoća. Prvo, bez pristupa podacima iz skupa za obuku podataka, ne može dokazati da su žene bile značajno podzastupljene (krivnja/nedostatak) u obuci sustava. Drugo, i da može to dokazati, mora dokazati da je nemarni odabir određenog skupa podataka za obuku doveo do njezine pogrešne identifikacije (uzročna veza između krivnje i izlaza (AI) – Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju) i između neispravnosti i štete (Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode). Međutim, možda ju je pogrešno identificirala i UI sustav koji je bio treniran na rodno-balansiranim podacima. Čak i UI sustavi sa visokim performansima ne mogu biti uvijek 100% točni. U takvim slučajevima, čl. 3., st. 5. i čl. 4. Prijedloga Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju, kao i čl. 9. Prijedloga Direktive o odgovornosti za

neispravne proizvode, nastoje potencijalnim oštećenicima pružiti učinkovitu mogućnost pravne zaštite modificiranjem tereta dokazivanja pod određenim okolnostima.¹⁵⁶

1.3.2.3. Oboriva presumpcija

Za početak treba naglasiti kako su pojmovi „uzročno-posljedične veze“, „krivnja“ ili „šteta“ definirane pravilima odgovornosti svake države članice. U nekim vrstama modela UI sustava može biti teško odrediti koje su specifične ulazne značajke bile najrelevantnije za izlazne rezultate. Na temelju toga, čl. 4. Prijedloga Direktive, predviđa oborivu pretpostavku o postojanju uzročno-posljedične veze između krivnje, koja uključuje povredu nepoštivanja obveze dužne pažnje, s jedne strane, i izlaznog rezultata ili nedostatka rezultata, s druge strane. Prema tome, Direktiva se ne bavi utvrđivanjem krivnje kao što su postojanje ili nepostojanje izlaznih rezultata UI sustava ili uzročne veze između rezultata UI i štete. Umjesto toga, pretpostavka koja povezuje krivnju i rezultat pokreće se samo ako tužitelj dokaže sve potrebne elemente.¹⁵⁷ Uz tri obvezna elementa razlikujemo četiri individualna elementa, odnosno uvjeta koji trebaju biti ispunjeni ovisno o pojedinim slučajevima.

1.3.2.4. Obvezni elementi

Obvezni elementi su: a. „tužitelj je ili dokazao ili je sud pretpostavio krivnju tuženika ili osobe za čije je ponašanje tuženik odgovoran, a na temelju nepoštovanja obveze dužne pažnje utvrđene u pravu Unije ili nacionalnom pravu koji su izravno namijenjeni zaštititi od nastale štete“, b. „na temelju okolnost slučaja može se smatrati razumno vjerojatnim da je krivnja utjecala na izlazne rezultate UI sustava ili na njihov nedostatak“ i c. „tužitelj je dokazao da su izlazni rezultati ili nedostatak rezultata UI sustava prouzročili štetu.“¹⁵⁸

Što se tiče prvog elementa, budući da pojam „krivnje“ nije usklađen, države članice i dalje imaju slobodu zahtijevati, osim povrede obveze, bilo koji subjektivni element koji se tiče tuženika (pr. nemar).¹⁵⁹ Kod drugog elementa, procjena „razumno vjerojatnog“ utjecaja krivnje na izlazne rezultate sud ocjenjuje od slučaja do slučaja, najčešće na temelju vještačenja eksperata. Naposljetku, posljednji slučaj u kojem tužitelj treba dokazati da je izlazni rezultat ili nedostatak rezultata UI sustava prouzročila štetu, trebao bi biti najlakše dokaziv iz razloga što izravno utječe na njihovu imovinu.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Hacker, P., *op.cit.* (uz bilj: 103), str. 32.

¹⁵⁷ *Ibid.*, str. 30.

¹⁵⁸ Članak 4. Prijedloga Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

¹⁵⁹ Hacker, P., *op.cit.* (uz bilj: 103), str. 33.

¹⁶⁰ *Ibid.*, str. 33.

1.3.2.5. Elementi individualnih slučajeva

Prvi slučaj uključuje tužbu protiv dobavljača UI sustava ili protiv osoba koje podliježu obvezama dobavljača. U primjeru „Pljačke banke“, konkretno se radi o SmartView Ltd. Pretpostavka čl. 4. st. 2., Prijedloga Direktive pokriva poveznicu između nemara i iskrvljenih podataka za trening UI sustava i izlaznog rezultata, tj. pogrešne identifikacije. Međutim, ova se presumpcija samo realizira u specifičnim situacijama koji su predviđeni Aktom o umjetnoj inteligenciji, a na članke Akta upućuje čl. 4., st. 2., točk. a-e, Prijedloga Direktive. U našem slučaju, najvjerojatnije je došlo do povrede čl. 10., st. 3. Akta s obzirom da skupovi podataka za učenje nisu bili relevantni i reprezentativni te da nisu imali odgovarajuća statistička obilježja u vezi sa skupinom osoba za koje se visokorizični UI sustav namjeravao rabiti. Stoga, ispunjeni su uvjeti pretpostavke i SmartViewLtd. je sada može jedino oboriti prema čl. 4. st. 7., Prijedloga Direktive.

Iako ovo ide u prilog gospođi Smith, i dalje će biti teško dokazati poteškoće u nepoštovanju pravila o obuci podataka bez pristupa informacija koje posjeduju programeri. Upravo za takve situacije imamo čl. 3. Prijedloga Direktive o otkrivanju informacija. Članak 4. Prijedloga Direktive, oslobađa tužitelja od potrebe osiguranja i troškova vještačenja vještaka i u takvom slučaju programeri moraju pobijati pretpostavku. Što znači da se oštećeniku ciljano smanjuju prepreke i troškovi postupka.¹⁶¹

Drugi slučaj uključuje tužbu protiv korisnika visokorizičnih UI sustava¹⁶², a to je banka u našem primjeru. Ispunjene su uvjeti za pretpostavku ako je došlo do nepoštivanja čl. 29. Akta o umjetnoj inteligenciji uz zahtjeve taksativno nabrojane u čl. 4., st. 3. točk. a-b. Prijedloga Direktive. U našem slučaju, banka nije provela nikakav ljudski nadzor nad sustavom prepoznavanja lica, a ako je pružatelj usluga u uputama naveo da je potrebno, što vjerojatno i je s obzirom na to da tada dolazi do podijele odgovornosti u slučaju štete, onda je čl. 29. Akta povrijeđen. Kao rezultat toga, pretpostavlja se veza između propusta i rezultata UI sustava.¹⁶³

Treći slučaj odnosi se na tužbu koja uključuje UI sustave koji nisu visokorizični, bez obzira na to protiv koga je tužba pokrenuta. Ovakvi slučajevi nisu povezani s nepoštovanjem Akta o umjetnoj inteligenciji već s odredbama čl. 4., st. 1. točk. a., Prijedloga Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju.¹⁶⁴

¹⁶¹ *Ibid.*, str. 33-34.

¹⁶² Članak 4. stavak 3. Prijedloga Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

¹⁶³ Hacker, P., *op.cit.* (uz bilj: 103), str. 34-35.

¹⁶⁴ *Ibid.*, str. 35.

Te zadnji slučaj, tužba protiv potrošača, odnosno tuženik upotrebljava UI sustav u okviru neprofesionalne djelatnosti. Za sada, čl. 4. st. 6., predviđa da se pretpostavka o postojanju uzročno-posljedične veze treba primjenjivati ako je tuženik bitno utjecao na uvjete rada UI sustava ili ako je bio obvezan i u mogućnosti utvrditi uvjete rada tog sustava i to nije učinio.¹⁶⁵

1.3.2.6. Iznimka od pretpostavke o postojanju uzročno-posljedične veze

Uvjeti za ispunjenje iznimke od pretpostavke o postojanju uzročno-posljedične veze prema čl. 4., st. 4. Direktive, ispunit će se ako tuženik dokaže da su tužitelju „razumno dostupni dostatni dokazi i stručnost za dokazivanje uzročno-posljedične veze iz čl. 4., st.1.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Prijedloga Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju.

¹⁶⁶ *Ibid.*

V. ZAKLJUČAK

U ne tako davnoj prošlosti, UI bila je tek znanstvena fantastika koja je predstavljala potencijalnu budućnost. Danas, svjedoci smo sve većoj prisutnosti UI u našim svakodnevnim životima iščekujući nestrpljivo kakvu ćemo budućnost uskoro živjeti. Različite znanstvene grane različito definiraju pojam UI tako da za sada, možemo potvrditi da jedinstveni pojam UI još uvijek nemamo. Kako bi mogli adekvatno pristupiti razvoju definicije UI moramo moći razumjeti što UI jest. Taj zadatak nije nimalo jednostavan niti lak. Napravljeno je nekoliko koraka prema jasnijem određenju pojma te je za sada prihvaćena definicija Stručne skupine Europske komisije. Bez obzira na poteškoće oko definiranja pojma, svakako se treba usredotočiti da pojam UI bude dovoljno fleksibilan i dovoljno prilagodljiv promjenama kako bi se pravodobno mogao prilagoditi inovacijama, a istodobno pružio pravnu zaštitu sudionicima pravnog odnosa.

Stupanjem na snagu Uredbe o općoj sigurnosti proizvoda ažurirala su se postojeća pravila predviđena Direktivom 2001/95/EZ. Do sada je opća sigurnost proizvoda¹⁶⁷, u hrvatskom zakonodavstvu, bila regulirana Zakonom o općoj sigurnosti proizvoda.¹⁶⁸ Nova pravila predviđena Uredbom trebat će se implementirati u već postojeći zakon osiguravajući da je usklađen s promjenama u području sigurnosti proizvoda. U studenome 2023. godine, objavljen je Popis usklađenih hrvatskih normi u području opće sigurnosti proizvoda no unatoč tome, još se uvijek nisu promijenile zakonske odredbe.

Nedavno je EU započela izradu zakonodavnog okvira s namjerom regulacije UI na razini cijele EU. Kao što je i ranije u radu navedeno, Akt o umjetnoj inteligenciji prvi je zakon o UI koji za cilj ima omogućiti funkcioniranje unutarnjeg tržišta i uspostaviti ujednačeni pravni okvir kako bi se potakao razvoj, stavljanje na tržište i u uporabu UI. Birokratski proces EU vrlo je spor, a promjene u tehnološkom i digitalnom svijetu kreću se nezaustavljivom brzinom. Prema dosadašnjim predviđanjima, Akt bi tek trebao stupiti na snagu 2025. godine te bi se do tada države članice trebale pripremiti na promjene koje dolaze. Zajedno sa revidiranim Prijedlogom Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode i Prijedlogom Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju, Akt o umjetnoj inteligenciji predstavlja konačni dio slagalice prvog zakonodavnog okvira o odgovornosti za UI. Akt o umjetnoj inteligenciji propisuje standarde čije zahtjeve dosljedno moraju slijediti sve države članice EU, a kako se radi o uredbi, obvezujućem zakonodavnom aktu koji se mora primjenjivati u državama članicama EU, niti Republika Hrvatska neće biti zaobiđena njegovom primjenom. Dan stupanja na snagu uredbe, RH mora dočekati spremno i na vrijeme prilagoditi svoje zakonodavne okvire potrebama Uredbe.

¹⁶⁷ Uredba o općoj sigurnosti proizvoda.

¹⁶⁸ Zakon o općoj sigurnosti proizvoda, Narodne novine, br. 30/09, 139/10, 14/14, 32/19.

Dva ključna izvora svakako privlače veću pažnju i interes. Radi se o Prijedlogu Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode i Prijedlogu Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju. Revidirani Prijedlog o odgovornosti za neispravne proizvode zadržava princip objektivne odgovornosti što konkretno znači da se krivnja štetnika ne traži te slijedom toga, u slučaju da neispravna UI prouzroči štetu, osoba koja je oštećena može tražiti naknadu štete i ne mora dokazivati krivnju potrošača što dovodi do izjednačenja pravila kao i u slučaju da je šteta prouzročena bilo kojim proizvodom. Prijedlogom se proširuje pojam proizvod. Direktiva jasno daje do znanja kako pojam proizvoda sada čine i UI sustavi kao i softver. Štetnikom se smatraju svi proizvođači uključeni u proizvodni proces ako se radi o njihovom proizvodu ili ako je sastavni dio, koji su isporučili, neispravan. Prema Prijedlogu, za štetu se smatraju odgovornima i uvoznici proizvoda i ovlaštene predstavnici proizvođača ako proizvođač ima poslovni nastan izvan Unije. Supsidijarno odgovarati može i pružatelj usluge provođenja narudžbe ako proizvođač neispravnog proizvoda ima poslovni nastan izvan Unije i nema niti uvoznika niti ovlaštenog predstavnika proizvođača unutar Unije. Također, neznatno se i pojam štete proširuje te sada šteta obuhvaća materijalne gubitke nastale psihičkom zdravlju kao i štetu na imovini povezanu s gubitkom ili oštećenjem podataka koji se ne koristi isključivo u profesionalne svrhe. Ukinuo se i prag od 500€ koji se primjenjivao na imovinsku štetu. Isto tako, olakšan je teret dokazivanja oštećenima u složenijim slučajevima koji obuhvaćaju slučajeve koji uključuju UI sustave i slučajeve u kojima proizvod ne ispunjava sigurnosne zahtjeve. Na taj se način, Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode prilagođava novom Prijedlogu Direktive o subjektivnoj odgovornosti za umjetnu inteligenciju. Cilj je osigurati da u slučajevima gdje oštećena strana, prema nacionalnom pravu, mora dokazati krivnju za štetu uzrokovanu UI sustavom kako bi ostvarila pravo na naknadu, teret dokazivanja može biti olakšan pod određenim uvjetima. Time se teži pravednijoj podijeli tereta dokazivanja između oštećene osobe i proizvođača pazeći da se ne prebacuje teret dokazivanja na proizvođače jer bi to potencijalno rezultiralo smanjenju ulaganja u razvoj inovacija.

Prijedlogom Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju želi se postići rješavanje pravne nesigurnosti i pravne rascjepkanosti kako ne bi došlo do sprječavanja neometanog razvoja unutarnjeg tržišta te kako bi se prekogranična trgovina proizvoda i usluga mogla nesmetano razvijati. Rješenje problema predstavlja utvrđivanje zahtjeva za određene aspekte izvanugovorne građanskopravne odgovornosti za štetu prouzročenu djelovanjem UI sustava. Konkretnije, Prijedlogom se smanjuje teret dokazivanja uporabom otkrivanja i oborivih pretpostavki čime se omogućuje da oštećenici koji traže naknadu štete mogu prikupljati informacije o visokorizičnim UI sustavima koji se evidentiraju ili dokumentiraju u skladu s Aktom o umjetnoj inteligenciji. Ciljevi Prijedloga Direktive ne mogu se ostvariti na nacionalnoj razini jer bi različita rješenja nacionalnih pravila prouzročila pravnu nesigurnost i rascjepkanost čime bi se stvorile prepreke uvođenju proizvoda i usluga na UI tržište. Iz tog razloga, uvođenje mjera na razini EU, jedino je trenutno rješenje. Direktiva se vrlo lako može

uklopiti u postojeće sustave građanskopravne odgovornosti jer ne utječe na definicije pojmova poput pr. „krivnja“ ili „šteta“, a značenje tih pojmova može se razlikovati od države do države članice EU. Direktiva se primjenjuje na izvanugovorne građanskopravne zahtjeve naknade štete na temelju krivnje ako je štetu prouzročio UI sustav. Radi osiguranja usklađenosti s Aktom o umjetnoj inteligenciji, Direktiva ne definira pojmove poput „UI sustav“, „visokorizični UI sustav“, „dobavljač“ i „korisnik“ već upućuje na Akt i njegove odredbe. Dok Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode čini proizvođača odgovornim bez krivnje za štetu koju su uzrokovane neispravnim proizvodima, za to vrijeme ostaju i dalje nepokrivene štete koje su izvan primjene Direktive. Stoga, u zajedničkom paketu s Prijedlogom Direktive o odgovornosti za neispravn proizvod, izrađen je i Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju koji pokriva odštetne zahtjeve prema nacionalnim pravilima odgovornosti koji se temelje na krivnji. Prijedlogom Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode nisu uključena kršenja temeljnih prava ili tužbe protiv korisnika proizvoda, a šteta je uzrokovana UI sustavima, zato je svrha Prijedloga obuhvatiti i takve zahtjeve i pomoći oštećenima u ostvarivanju njihovih prava i zaštite.

U hrvatskom zakonodavstvu, odgovornost za neispravan proizvod, implementirana je u Zakonu o obveznim odnosima¹⁶⁹, od čl. 1073. do čl. 1080. Kako je došlo do revidiranja Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode, logičan je korak hrvatskog zakonodavca uvesti promjene i u odredbe ZOO-a koji uređuju odgovornost za neispravan proizvod. Sukladno promjenama bit će potrebe redefinirati pojam „neispravn proizvod“ kao i pojam „proizvod“ koji sada obuhvaća i softvere i digitalne usluge koje utječu na rad proizvoda. Također, bit će potrebno i proširiti odgovornost proizvođača te pojam „štete“ kako bi u štetu mogla biti uključena i šteta psihološkom zdravlju kao i šteta na imovini povezana s gubitkom ili oštećenjem podataka koji se ne koriste isključivo u profesionalne svrhe. Nadalje, novim odredbama olakšava se teret dokazivanja. U paketu s Prijedlogom Direktive o odgovornosti za UI, subjektivnom odgovornošću nastoji se osigurati da se teret dokazivanja može pod određenim uvjetima olakšati ako bi u skladu s nacionalnim pravom oštećena osoba morala dokazivati da je netko kriv za štetu koju je UI sustav prouzročio. Na zahtjev oštećene osobe, pod određenim uvjetima, nacionalni sudovi su ovlašteni naložiti tuženiku da se otkriju relevantni dokazi koji su mu na raspolaganju, a presumira se da je proizvod neispravan ako tuženik ne udovolji zahtjevu suda.

Prijedlog Direktive o odgovornosti za umjetnu inteligenciju treba prvi puta uskladiti ciljano nacionalna pravila o UI te posljedično i implementirati u nacionalna zakonodavstva. S obzirom da se radi tek o prijedlogu, još je upitno hoće li i kada Direktiva stupiti na snagu. U slučaju da Direktiva stupa na snagu, hrvatsko će se zakonodavstvo morati pozabaviti kako Direktivu implementirati u naš nacionalni sustav, a da se pritom poštuju ciljevi Direktive. S

¹⁶⁹ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/115, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.

obzirom da se radi o izvanugovornoj odgovornosti na temelju krivnje, Direktiva bi mogla postati sastavni dio ZOO-a implementirana u posljednji dio zakona koji se bavi izvanugovornim obveznim odnosima. Kako Direktiva ne utječe na pojmove kao što su „krivnja“ ili „šteta“, odredbe predviđene Direktivom mogu se vrlo lako uklopiti u nacionalne zakonodavne okvire i zajedno s Direktivom o odgovornosti za neispravne proizvode činila bi kompaktan paket zaštite u slučaju štete koju uzrokuje UI. Međutim, imajući u vidu da obje direktive uređuju vrlo osjetljivo područje koje bi trebale poticati inovacije i istodobno zajamčiti adekvatnu zaštitu oštećenima, pitanje je koliko se direktivama može postići unaprijed zacrtani ciljevi. Implementiranje Direktiva u nacionalna zakonodavstva mogu dovesti do fragmentacije pravnih pravila različitim rješenjima u nacionalnim zakonodavstvima pa je moguće da bi zapravo jedna sveobuhvatna uredba mogla bolje riješiti pitanje odgovornosti UI nego što to mogu učiniti dvije direktive. Pogotovo zato što je i cilj Prijedloga Direktive o umjetnoj inteligenciji minimalna harmonizacija što potencijalno dovodi do toga da bi različiti dionici i sudovi u državama članicama mogli različito tumačiti odredbe Direktive. Koje će rezultate predložena rješenja polučiti, tek ćemo vidjeti kroz nekoliko godina.

LITERATURA

A) POPIS STRUČNE I PRAVNE KNJIŽEVNOSTI

Akt o umjetnoj inteligenciji, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20230601STO93804/akt-eu-a-o-umjetnoj-inteligenciji-prva-regulacija-tog-podrucja>

Artificial Intelligence Act: Council calls for promoting safe AI that respects fundamental rights, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/12/06/artificial-intelligence-act-council-calls-for-promoting-safe-ai-that-respects-fundamental-rights/>

Bass, D.K.; Weterings, C.T.; Overes J.S., *New European Product Liability and AI Liability Rules on the Way*, , Spring 2023 USLAW Magazine, 2023.

European Law Institute., *European Commission`s Proposal for a Revised Product Liability Directive.*, *Feedback of the European Law Institute*, ELI., University of Vienna, 2023.

Hacker, P., *The European AI liability directives – Critique of a half-hearted approach and lessons for the future*, *Computer Law & Security Review*, vol. 51, studeni 2023.

Klarić, P., Vedriš, M., *Građansko pravo (XVI. Izdanje)*., Narodne novine., 2014.

Li, S.; Schütte, B., *The proposal for a revised Product Liability Directive: The emperor`s new clothes?*, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, prosinac 2023.

Materljan, I., *Zakonodavac Europske unije priprema pravni okvir o umjetnoj inteligenciji*, Ius info, 2023.

Mudrić M., *Pregled novije poredbene sudske i zakonodavne prakse, 8./2023. U fokusu: odgovornost za neispravan proizvod ili nesiguran povezani proizvod*, Ius info, 2023.

Pošćić, A., *Postoji li potreba pravnog uređena umjetne inteligencije u Europskoj uniji – razlozi za i protiv*; *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 42, no. 2., 2021.

Product liability in the age of AI – New technologies are calling for new concepts, dostupno na: <https://blog.ai-laws.org/product-liability-in-the-age-of-ai-new-technologies-are-calling-for-new-concepts/>

Questions and answers on the revision of the Product Liability Directive, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_5791

Rodriguez de las Heras Ballell, T., *The revision of the product liability directive: a key piece in the artificial intelligence liability puzzle*, ERA Forum, 2023.

Stanford Computer Science, dostupno na: <http://jmc.stanford.edu/index.html>

Što je umjetna inteligencija i kako se upotrebljava?, dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2020/9/story/20200827STO85804/20200827STO85804_hr.pdf

The European Commission`s High-Level Expert Group on Artificial Intelligence., *A definition of AI: Main capabilities and scientific disciplines*, European Commision, Bruselss, 2018.

Veldt, G., *The New Product Liability Proposal – Fit for the Digital Age or in Need of Shaping Up?*, EuCML, Volume 12, Issue 1, 2023.

Von Ungern-Sternberg,. A., *Autonomous Driving: Regulatory Challenges Raised by Artificial Decision-Making and Tragic Choices*, Research Handbook on the Law of Artificial Intelligence, University of Trier, Edward Elgar, 2018.

What are 3 types of AI? A quid to narrow, general and super artificial intelligence, dostupno na: <https://codebots.com/artificial-intelligence/the-3-types-of-ai-is-the-third-even-possible>

B) PRAVNI PROPISI

Direktiva (EU) 2001/95/EZ, Službeni list Europske unije, od 3. prosinca 2001.

Prijedloga Akta o umjetnoj inteligenciji final, od 21.travnja 2021.

Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode final od 28.9.2022.

Prijedlog Direktive o odgovornost za umjetnu inteligenciju final od 28.9.2022.

Prilozi Prijedlogu Akta o umjetnoj inteligenciji.

Uredba o općoj sigurnosti proizvoda, Službeni list Europske Unije L 135/1 od 10.svibnja 2023.

Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/115, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.

Zakon o općoj sigurnosti proizvoda, Narodne novine, br. 30/09, 139/10, 14/14, 32/19.